

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

Diplomová práce

Anna Sklenářová

**Vliv rodiny na rozvoj finanční gramotnosti
v kontextu rizikového chování**

Olomouc 2019

vedoucí práce: Mgr. Miluše Hutýrová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že diplomová práce na téma Vliv rodiny na rozvoj finanční gramotnosti v kontextu rizikového chování byla vypracována samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce s použitím uvedené literatury a pramenů.

V Olomouci dne 17. listopadu 2019

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé diplomové práce Mgr. Miluši Hutýrové, Ph.D. za prvotní nápad, vstřícnost, odborné vedení, cenné rady a především veškerý čas, který mi při zpracování diplomové práce věnovala. Dále děkuji všem žákům, kteří se s nadšením zúčastnili mého výzkumu. Rovněž děkuji svým rodičům, bratrovi i jeho ženě za jejich nezastupitelnou pomoc, bez níž by tato práce snad ani nemohla vzniknout. Nakonec bych ráda vyjádřila velké díky svému úžasnému manželovi a naší dceři za toleranci a podporu během dlouhých nocí.

OBSAH

Úvod.....	7
1 Finanční gramotnost v kontextu školy.....	8
1.1 Smysl a rozvoj finanční gramotnosti	8
1.1.1 Statistiky	8
1.2 Implementace finanční gramotnosti do škol.....	10
1.2.1 Ve světě.....	10
1.2.2 U nás	10
1.2.3 Pilíře finančního vzdělávání a jejich činnosti	11
Shrnutí.....	12
1.3 Finanční standardy	12
1.3.1 Implementace do Rámcového vzdělávacího programu	12
1.3.2 Definice finanční gramotnosti	15
1.3.2.1 Složky finanční gramotnosti	16
Shrnutí.....	16
2 Rodina v kontextu finanční gramotnosti.....	17
2.1 Rodina úplná a neúplná.....	17
2.2 Rodina jako nezastupitelná instituce.....	17
2.3 Předávání hodnot v rodině a její nástroje.....	18
2.3.1 Nápodoba	18
2.3.2 Mluvit, mluvit, mluvit.....	19
2.3.3 Hra	20
2.3.4 Vlastní zkušenost	20
2.3.5 Společná pokladna	21
2.4 Shrnutí zahraničních studií	21
Shrnutí.....	22

3	Ústavní péče v kontextu finanční gramotnosti	23
3.1	Ústavní péče – školská zařízení	23
3.1.1	Diagnostický ústav	23
3.1.2	Dětský domov	24
3.1.3	Dětský domov se školou	24
3.1.4	Výchovný ústav	25
3.2	Problematika ústavní péče v kontextu finanční gramotnosti	25
3.3	Fenomén hospitalismu aneb odtrhnutí od reality	26
4	Ústavní péče a rizikové chování	29
4.1	Definice rizikového chování	29
4.2	Klasifikace rizikového chování	30
4.3	Rizikové chování objevující se v ústavní péči – kriminalita	30
4.4	Kriminalita jako jeden z důsledků nízké finanční gramotnosti	32
	PRAKTICKÁ ČÁST	34
5	Vliv rodiny na rozvoj finanční gramotnosti	34
5.1	Stanovení problému, formulace výzkumných otázek	34
5.1.1	Cíle výzkumu	35
5.2	Použité metody	35
5.3	Výběr účastníků, charakteristika souboru	35
5.4	Limity studie	36
5.5	Proces získávání dat a zpracování materiálu	36
5.5.1	Struktura dotazníku – 1. část	37
5.5.2	Struktura rozhovoru s otevřenými otázkami – 2. část	38
5.6	Výsledky dotazníku a jejich analýza – 1. část	38
5.6.1	Komplexní výsledky dotazníku – 1. část	48
5.7	Získané odpovědi z rozhovoru a jejich interpretace – 2. část	49
5.7.1	Vyhodnocení rozhovoru – 2. část	53

5.8	Závěrečná tabulka shrnující komplexní výsledky	58
5.8	Komplexní interpretace výsledků v rámci skupin	58
5.9	Výzkumné otázky a jejich odpovědi (dále jen VO).....	59
6	Diskuze	62
7	Závěr	65
8	Bibliografie	66
	SEZNAM PŘÍLOH.....	71

Úvod

Pro svou diplomovou práci jsem si vybrala téma *Vliv rodiny na rozvoj finanční gramotnosti v kontextu rizikového chování*. K této volbě mě přivedly tři skutečnosti:

První z nich je mé osobní nastavení. Současné období je pro mne obdobím počínajícího partnerského života, obdobím budování vlastního domova a vlastní ekonomické nezávislosti a také obdobím raného rodičovství. Nejenže jsem nyní sama konfrontována se svou vlastní finanční gramotností (dále jen FG) a připraveností na život, ale také řeším velmi intenzivně, jak správně a zodpovědně vychovat dítě, jak je vybavit všemi potřebnými znalostmi a dovednostmi. FG považuji za nezbytnou výbavu pro plnohodnotný, kvalitní a spokojený život.

Druhým důvodem je má studijní, a jak doufám i budoucí profesní orientace. Mým zvoleným oborem je speciální pedagogika, proto budu sledovat tento problém optikou sociálně znevýhodněných skupin, konkrétně se chci zabývat finanční gramotností u dětí z dětských domovů a porovnávat zjištěné výstupy s výsledky z běžných rodin, a to z úplných i z neúplných.

Budu se snažit hledat souvislosti a zákonitosti mezi chybějící či nedostatečnou FG a následným rizikovým chováním.

Třetí motivací pro volbu tohoto tématu jsou skutečné osudy, které vidím ve svém bezprostředním okolí. Postihují jednotlivce, rodiny, malé i velké podniky. Můžeme je vidět všude kolem sebe každý den. Škála jejich závažnosti je široká: od nezodpovědného vedení osobního a rodinného rozpočtu až po fatální dluhy.

Mnohé z těchto skutečností přinášejí další zákonité důsledky, které se řetězí, umocňují a tvoří finanční pasti s velkými sociálními dopady (Opletalová, Kvintová, 2014).

Na začátku velkých problémů stojí téměř vždy malé chyby, které mohou a často bývají způsobeny právě ekonomickou naivitou a absencí FG.

TEORETICKÁ VÝCHODISKA

1 Finanční gramotnost v kontextu školy

„Škola - základ života“ - název známého filmu pro pamětníky, také ale často užívaný bonmot. Pojděme se na to ale podívat optikou námi zkoumaného problému, tedy připraveností absolventa na schopnost řešit celou škálu finančních otázek. Opravdu škola současného typu drží krok s nároky skutečného života?

1.1 Smysl a rozvoj finanční gramotnosti

Kvalita života je dána širokým komplexem faktorů. Z filozofického hlediska je zřejmé, že finance nestojí na samotném vrcholu této pyramidy. Neoddiskutovatelné hodnoty jako rodina, širší sociální vazby, životní naplněnost a zdraví budeme určitě považovat za hodnoty nadřazené finančnímu zaopatření. Nicméně život potvrzuje, že finanční jistota je nutnou a nedílnou výchozí základnou pro dobrý a kvalitní život.

Předrevoluční spoutaná ekonomická situace nevyžadovala zvláštní péči o FG a logicky nepoložila dobré základy pro tuto stránku vzdělání. Ale porevoluční svoboda, v níž se ekonomické možnosti mnohonásobně rozšířily a zároveň s sebou přinesly zákonitá rizika, naléhavě otevřela nutnost otázku FG řešit. Vlna nových možností po roce 1989 v podnikání, půjčkách, úvěrech přišla velmi rychle a naráz a zdaleka ne ruku v ruce s teoretickou připraveností lidí řešit nové finanční situace. V tomto vidím příčinu tolika negativních dopadů na osudy lidí. Nejenže sama registruji ve svém bezprostředním okolí příběhy nezvládnuté finanční situace, mnohdy se smutným koncem a fatálními dopady nejen na celé rodiny, ale i na další generaci, ale při studiu odborné literatury a statistik se mi toto pozorování potvrdilo i v obecném celonárodním měřítku.

Níže uvádím příklady v konkrétních číslech.

1.1.1 Statistiky

Dle statistik České národní banky žije značná část našich obyvatel pod tíhou dluhů. Ke **30.9.2019** náš dluh na spotřebu dosáhl necelých **312 miliard Kč** (Celkové zadlužení domácností, ©2000). Dluh na domácnosti je mnohonásobně vyšší. Částka dosahuje ke stejnému datu **1.308 miliard Kč** (Celkové zadlužení domácností, ©2000).

Mezinárodní měření úrovně finanční gramotnosti organizované Ministerstvem financí, které proběhlo na podzim roku 2015, zjistilo některé znepokojivé až varovné výsledky. Měření proběhlo v rámci širšího zkoumání, do něhož byla zapojena spolu s dalšími třiceti zeměmi i ČR. Celkové výsledky poukázaly na relativně nízkou úroveň FG a otevřely velký prostor pro zlepšení. ČR byla umístěna na 19. - 20. místě společně s Jordánskem (Shrnutí výsledků mezinárodního měření úrovně finanční gramotnosti dospělých, © 2013).

Výsledky vztahující se pouze na ČR:

1. [dvě třetiny dospělých se nechovají ekonomicky zodpovědně](#)
  - a. ekonomicky zodpovědný člověk je zjednodušeně ten, který lépe využívá finanční produkty, využívá svá práva a zodpovědněji se rozhoduje ve světě financí
  - b. pouze 6 % obyvatel vykazalo vysokou úroveň ekonomické zodpovědnosti
2. [57 % domácností nesestavuje rodinný rozpočet](#)
  - a. jedná se bohužel o nárůst oproti roku 2010, kdy rozpočet nesestavovalo 48 % domácností
3. [37 % respondentů si nedokáže představit, jak by řešili ztrátu hlavního příjmu jejich domácnosti](#)
  - a. 31 % lidí by hledalo novou práci či brigádu
  - b. 12 % občanů by využilo úspory, něco by prodali či by omezili výdaje
4. [aktivně nespoří 19 % dospělých](#)
  - a. 54 % osob spoří na běžném účtu
  - b. třetina lidí spoří v hotovosti
  - c. třetina dospělých používá spořicí účet či účet stavebního spoření
5. [v případě výpadku příjmů 15 % domácností nepokryje své životní náklady ani po dobu jednoho měsíce](#)
  - a. jedná se zejména o studenty, mladší věkovou skupinu a lidi s nízkými příjmy
  - b. 48 % domácností by pokrylo své náklady po dobu alespoň třech měsíců – týká se to především vysokoškolsky vzdělaných lidí a obyvatel s vyššími příjmy
  - c. 25 % domácností by zvládlo vyjít se svými rezervami po dobu doporučených šest měsíců
6. [42 % lidí nedokáže správně vypočítat úrok](#)
  - a. u příkladu na jednoduché úročení „Předpokládejme, že uložíte 100 Kč na spořicí účet s garantovanou úrokovou sazbou 2 % ročně. Na tomto účtu neprovedete žádné platby ani výběry. Jaký bude zůstatek na konci roku po připsání úroku? (Nezohledňuje se daň ani poplatky)“ odpovědělo 58 % respondentů správně – 102 Kč.

Obrázek 1: Výsledky zkoumání úrovně FG pro Českou republiku (Měření finanční gramotnosti 2015: Kompletní výsledky, © 2013)

Shrnutí

Z výše uvedeného jasně vyplývá, že nedostatečná úroveň FG je stále aktuálním problémem, který ohrožuje velké procento populace v mnoha oblastech. FG jde ruku v ruce s úrovní kvality života. Je to tedy jakýsi nástroj k dosažení našich přání, snů a vytyčených cílů a současně nás odkloňuje od problémů, a to nejen těch finančních.

1.2 Implementace finanční gramotnosti do škol

1.2.1 Ve světě

Závažností otázky finančního vzdělávání (dále jen FV) se začaly zabírat země OECD¹ již mezi lety 2003-2004. V těchto letech byl schválen program rozvoje FV, který se zaměřoval na 3 oblasti, v nichž se nedostatečná úroveň začala značně projevovat, a to ve sférách finančního trhu, pojišťovnictví a soukromých důchodů. Jedním z vedlejších cílů projektu bylo vytvoření efektivní metodiky zaměřené na rozvoj FG v oblastech výše zmíněných. Nicméně tím nejpodstatnějším cílem zůstala snaha o nalezení cesty, která by vedla k navýšení úrovně FV (OECD Financial Education project: background and implementation, ©2019). Již o několik let později se fenomén FV rozšířil na úroveň otázky školství a její implementace do ní (Základní informace o OECD, ©2014; OECD Financial Education project: background and implementation, ©2019).

1.2.2 U nás

V České republice přišel zcela první impulz otevírající otázku FG ve sféře školství v návaznosti na zahraniční zkušenosti ze strany vlády, která 7. prosince 2005 vydala dokument **Usnesení vlády České republiky č. 1594**. Jedním z nařízení usnesení, a to konkrétně bodem 2.1, bylo vytvoření **Systému budování finanční gramotnosti na základních školách a středních školách** (dále jen SBFG), což v praxi znamenalo zavedení FG do výuky či její rozšíření (Lichtenberková, Merunková, 2017; Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách, 2007).

V roce 2007 byl dokument SBFG vytvořen. Je společným pro Ministerstvo financí ČR, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR a Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR. V návaznosti na něj byla vydána i ucelená Národní strategie FV, která byla doplněna o oblast dalšího vzdělávání. „*Cílem strategie je vytvoření systému finančního vzdělávání pro zvyšování úrovně FG v ČR*“ (Národní strategie finančního vzdělávání, 2010, s. 2). Strategie reaguje na doporučení světových organizací jako je již zmíněné OECD či Evropská unie (Lichtenberková, Merunková, 2017; Systém budování finanční gramotnosti, 2007).

---

¹ „OECD (Organisation for Economic Co-Operation and Development) je uznávanou mezinárodní organizací poskytující svým členům komplexní analýzy v mnoha oblastech.“

1.2.3 Pilíře finančního vzdělávání a jejich činnosti

Otázka zařazení FG do výuky není zdaleka práce jednoho izolovaného resortu. Je tomu právě naopak. Jde nejen o meziresortní spolupráci, ale i o kooperaci s dalšími institucemi. Mezi hlavní řadíme Ministerstvo financí, Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy a Českou národní banku. Úloha, funkce i činnost je zcela odlišná pro každý subjekt podílející se na této problematice, avšak cíl zůstává pro všechny stejný. Je jím vytvoření kvalitně fungujícího FV, na konci něhož bude stát finančně gramotný občan (Opletalová, Kvintová, 2014).

Ministerstvo financí ČR (dále je MFČR) je orgán, který zastřešuje finanční vzdělávání jako jeden z klíčových aktérů, můžeme jej tedy označit za jeden z hlavních stavebních kamenů FV. Jeho zásadní rolí je implementace finančního vzdělávání do rámcových vzdělávacích programů (dále jen RVP) pro základní a střední vzdělávání, které je vydáváno Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) a na které volně navazují školní vzdělávací programy (dále jen ŠVP), které jsou zajišťovány ředitelem školy a školskými zařízeními (Opletalová, Kvintová, 2014).

Dalším, velice podstatným stavebním kamenem je již zmíněné **MŠMT**. Jeho činností je zabezpečování rozvoje systému vzdělávání, dále odpovídá za koncepci a stav celého procesu. V roce 2007 vydalo ve spolupráci s MF Standardy FG, které byly následně implementovány do příslušných RVP. Mimo jiné je také orgánem odpovídajícím za metodiku vytvořenou na podporu pedagogických pracovníků. V neposlední řadě uděluje akreditace institucím a programům (Opletalová, Kvintová, 2014; Národní strategie finančního vzdělávání, 2010).

Neméně důležitou institucí je **Česká národní banka** (dále jen ČNB), která uplatňuje své působení v obou jmenovaných rezortech. Vnímá finanční vzdělávání jako nástroj prevence a ochrany. V této oblasti ČNB nabízí široké spektrum činností. Nejenže vytváří a realizuje nejrůznější projekty a vzdělávací programy pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, ale také se snaží zvyšovat gramotnost finanční i ekonomickou. Současně podporuje projekty jiných institucí, a to odborně i organizačně (Národní strategie finančního vzdělávání, 2010).

Společně s MF stála za vstupním ověřením úrovně FG v populaci, které proběhlo v roce 2010. Cílem ověření bylo „*zmapovat finanční gramotnost dospělé populace ČR na základě objektivních znalostí v oblasti financí, zjistit, nakolik lidé dokáží tyto znalosti*

využívat v běžné praxi, a zmapovat postoje a chování české populace v souvislosti s rodinnými financemi, úsporami a zajištěním“ (Měření úrovně finanční gramotnosti v roce 2010, © 2013). Zjištěná fakta byla výchozím bodem pro následně zavedené změny v pedagogickém systému. ČNB je garantem nejen vstupního, ale i průběžného monitorování finanční úrovně (Národní strategie finančního vzdělávání, 2010).

Shrnutí

Je zjevné, že jde o velice důmyslný, propracovaný systém struktur, který je neustále vyhodnocován. Resorty a další instituce si poctivě rozdělily činnosti, které by se měly vyhnout nahodilosti a pokrýt celé pole této problematiky. Dle mého názoru je potřeba zmínit, že poslední výzkum úrovně FG proběhl v roce 2016, není tedy zatím možné s naprostou přesností určit efektivitu tohoto systému. Je dobré si také uvědomit, že za úspěchem zpravidla stojí dlouholeté zkoumání a následné a průběžné přizpůsobení se aktuálnímu, neustále se měnícímu stavu. Nicméně každý krok, i ten špatný, vnímám jako krok směrem kupředu.

1.3 Finanční standardy

Finanční standardy (dále jen FS) byly v roce 2007 vydány MF po vzájemné spolupráci s MŠMT v rámci dokumentu SBFG. Zde jsou také vymezeny: „stanovují ideální úroveň FG pro různé cílové skupiny, resp. cílový stav finančního vzdělávání pro různé stupně vzdělávání“ (Systém budování finanční gramotnosti, 2007, s. 8). Standardy představují také měřítko při posuzování dosažené úrovně FG.

Rozlišujeme celkem **tři standardy dle cílových skupin**. Standard FG pro 1.stupeň ZŠ, Standard FG pro 2.stupeň ZŠ a také Standard FG pro SŠ, který odpovídá standardu FG dospělého občana (Systém budování finanční gramotnosti, 2007).

1.3.1 Implementace do Rámcového vzdělávacího programu

Poté následoval nelehký úkol jejich implementace do RVP, který byl realizován v letech 2011-2013. **Od 1.září 2013 vešlo v povinnost zařazení FG do ŠVP**. Na 1. stupni ZŠ byla FG zařazena do vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět. Na 2.stupni bylo možné FG začlenit do více oblastí a to: Matematika a její aplikace, Člověk a svět práce, Člověk a

společnost-naplňováno v oboru Výchova k občanství a v neposlední řadě v mnoha průřezových tématech (Rámcový vzdělávací program ZV, 2017).

Níže uvádím přehled FS - jejich novou revidovanou verzi, která je volně, ve formě přílohy, k dispozici na stránkách MF. Standardy pro 1. a 2. stupeň ZŠ jsou rozděleny do čtyř oblastí FG.

Oblast nakupování a placení, hospodaření domácnosti, přebytek rozpočtu domácnosti a schodek rozpočtu domácností. Tato verze standardů vešla v platnost v roce 2017 jako revize verze původní² (Standard finanční gramotnosti, 2017).

A. Nakupování a placení

ZŠ I. stupeň

1. používá hotové, případně bezhotovostní peníze
2. odhadne a zkontroluje cenu nákupu a doklad, případně vrácenou hotovost
3. při nákupu srovnává zboží podle ceny či jednotkové ceny

ZŠ II. stupeň

1. nakupování
  - a. vysvětlí stanovení ceny podle nákladů, poptávky a konkurence
  - b. na příkladu vysvětlí, jak reklamovat zboží či službu, a na koho se obrátit v případě stížnosti či sporu
  - c. popíše vliv inflace na hodnotu peněz
  - d. rozpozná nekalé obchodní praktiky
2. bezhotovostní placení
  - a. popíše výhody a rizika bezhotovostního placení a vysvětlí, jak bezpečně platit
  - b. vysvětlí odlišnosti a omezení debetní a kreditní karty
  - c. popíše možnosti kontroly pohybu a stavu prostředků na účtu

Obrázek 2 První oblast FS

---

² „Oproti standardům z roku 2007 došlo k posílení oblastí bezhotovostní placení, ochrana osobních údajů, kritické posouzení nabídky služeb a zboží, sestavení rozpočtu a porovnání majetku a závazků, úročení, porovnání finančních produktů, krátkodobé a dlouhodobé plánování a rizika dosažení cílů, zabezpečení na stáří, vznik a rizika půjček, důsledky nesplácení a řešení zadlužení a předlužení“ (Standard finanční gramotnosti, © 2005-2013)

B. Hospodaření domácnosti

ZŠ I. stupeň

1. porovná své potřeby a přání s finančními možnostmi
2. sestaví jednoduchý rozpočet a v příkladu rozliší vyrovnaný, přebytkový a schodkový rozpočet
3. uvede příklady zvýšení příjmů a snížení výdajů

ZŠ II. stupeň

1. rozpočet
  - a. sestaví rozpočet jednotlivce i domácnosti
  - b. odliší čistý a hrubý příjem
  - c. odliší pravidelné, nepravidelné a jednorázové příjmy
  - d. odliší pevné, kontrolovatelné a jednorázové výdaje
  - e. zváží nezbytnost výdajů
2. porovná majetek a závazky domácnosti v bilanci
3. úvod do finančních služeb
  - a. charakterizuje jednotlivé finanční produkty a jejich využití
  - b. provádí výpočty jednoduchého úročení a popíše princip složeného úročení
  - c. charakterizuje úrok a poplatky a jejich vliv na cenu finančního produktu
  - d. porovná finanční produkty, zejména z hlediska rizika, výnosu a likvidity
4. plánování
  - a. stanoví své krátkodobé a dlouhodobé finanční cíle a rozhodne o způsobu dosažení těchto cílů
  - b. určí rizika ohrožující dosažení finančních cílů a navrhne způsob jejich zmírnění

Obrázek 3 Druhá oblast FS

C. Přebytek rozpočtu domácnosti

ZŠ I. stupeň

1. vysvětlí, proč spořit
2. uvede příklady, jak spořit

ZŠ II. stupeň

1. odliší spotřebu, úspory a investice a jejich využití
2. v příkladu navrhne řešení přebytku rozpočtu
3. odliší druhy pojištění
4. v příkladu navrhne vhodné využití pojištění

Obrázek 4 Třetí oblast FS

D. Schodek rozpočtu domácnosti

ZŠ I. stupeň

1. objasní vznik dluhů a nutnost jejich placení
2. objasní rizika půjček a vysvětlí, v jakém případě je vhodné si půjčit
3. uvede příklady, jak si půjčit

ZŠ II. stupeň

1. navrhne řešení schodku rozpočtu domácnosti
2. půjčování
  - a. rozhodne, v jaké situaci je vhodné a nevhodné si půjčit
  - b. porovná nabídky úvěrů
  - c. uvede příklady spotřebitelských úvěrů
  - d. vysvětlí postup získání úvěru včetně posouzení schopnosti splácet
3. důsledky nesplácení
  - a. vysvětlí příčiny a důsledky nesplácení dluhu
  - b. vysvětlí postup vymáhání dluhu
  - c. v příkladu navrhne řešení zadlužení
  - d. vysvětlí, jak se vyvarovat předlužení

Obrázek 5 Čtvrtá – poslední oblast FS

Odrazovým můstkem pro tvorbu těchto standardů je definice FG, která „umožní zajistit provázanost a konzistentnost činnosti veřejného i soukromého sektoru v oblasti finančního vzdělávání.“ (Národní strategie finanční gramotnosti, 2010, s. 11)

1.3.2 Definice finanční gramotnosti

Existuje mnoho definic FG, ráda bych ale představila tu, která byla v rámci FV schválena zcela první. Po vzájemné dohodě ji odsouhlasilo MŠMT, MF, MPO, ČNB spolu se spotřebitelskými a profesními sdruženími. Při vytváření byly užity zahraniční zkušenosti. „*Finanční gramotnost je soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace*“ (Národní strategie finanční gramotnosti, 2010, s. 11). Nicméně

tato definice byla v roce 2017 revidována, a tak uvádím její nejaktuálnější znění: „*Finanční gramotnost je soubor znalostí, dovedností a postojů nezbytných k dosažení finanční prosperity prostřednictvím zodpovědného finančního rozhodování.*“ (Definice finanční gramotnosti, © 2013).

Její současná verze je dle mého názoru jasná a stručná, lépe se v ní orientuje a není o nic méně výstižnější.

1.3.2.1 Složky finanční gramotnosti

Mezi tři základní složky FG řadíme gramotnost peněžní, která by měla zajistit schopnost správy hotovostních i bezhotovostních peněz a transakcí s nimi. Dále cenovou, ta zahrnuje kompetence podstatné pro porozumění cenovým principům a také inflaci. A v neposlední řadě gramotnost rozpočtovou, která je nezbytná pro sestavení a následnou správu osobních a rodinných rozpočtů. Tyto dílčí složky se vzájemně doplňují a společně tvoří pevný základ pro finančně gramotného občana (Opletalová, Kvintová, 2014).

Shrnutí

Na začátku této kapitoly jsem si kladla otázku, zda náš systém vzdělávání v oblasti FG doopravdy odpovídá nárokům, které nás čekají v životě, tedy za zdmi školských zařízení. Na tuto otázku nelze jednoduše odpovědět a já ani nejsem ten, kdo by byl kompetentní ji vyhodnotit. Je v ní zahrnuta příliš velká oblast, která je velice komplikovaná a zároveň závislá na mnoha dalších aspektech. Škola je totiž pouze jedním z činitelů majících vliv na výslednou úroveň.

Po prostudování této problematiky ale mohu konstatovat, že náš edukační systém reflektoval potřebu zavedení FG do výuky, dále v součinnosti MŠMT, MF, ČNB a dalších institucí byl tento systém vytvořen a následně úspěšně zaveden do RVP. Těmito třemi kroky je bezesporu české vzdělávání zase o krůček blíž k potřebám současného světa.

2 Rodina v kontextu finanční gramotnosti

V předchozí kapitole jsme si shrnuli důmyslný systém, který funguje v rámci edukace a přispívá k navýšení FG. Škola ale není jedinou institucí mající zásadní vliv na její úroveň.

V tomto oddíle nahlédneme do rodiny. Dokážeme si, že rodina je bezpochyby nenahraditelným fenoménem. Dále si představíme nástroje, které se v rámci navýšení její úrovně v rodině uplatňují. V závěru této kapitoly bych ráda shrnula výsledky zahraničních i tuzemských studií dokazujících, že rodina je ze všech faktorů ovlivňující úroveň FG na vedoucím - prvním místě.

2.1 Rodina úplná a neúplná

Matějček uvádí, že rodina úplná je „*ve své základní podobě tvořena oběma rodiči a jejich dítětem či dětmi*“ (Matějček, 2017, s. 35). Naopak za rodinu neúplnou považuje situaci „*zůstává-li s dítětem či s dětmi jen jeden z rodičů, přičemž ten druhý chybí – podle kritérií pro sčítání lidu není v rodině hlášen k trvalému pobytu*“ (Matějček, 2017, s. 35).

2.2 Rodina jako nezastupitelná instituce

Podstata existence rodiny je odpradáвна pojena především s péčí o děti. Domnívám se, že není nutné zdůrazňovat její význam pro udržení lidského pokolení, ale spíše se budeme zaměřovat na její funkci v kontextu dítěte.

„*Model rodiny tvořené rodiči, jejich dětmi, případně prarodiči vykazuje neobyčejnou stabilitu ve všech epochách vývoje lidstva a ve všech známých současných společnostech*“ (Matoušek, 2003, s. 10). Bezpochyby jde o jedinečnou a nenahraditelnou sociální skupinu, která je základní jednotkou každého lidského společenství.

Právě rodina je místem naplňujícím fyzické, psychické i sociální potřeby. Díky ní a hlavně skrze ni dítě vrůstá do společnosti a je schopno se v ní orientovat a rozumět jí. Rodina je zcela prvním modelem, s nímž dítě přichází do styku. Je pro něj neoddiskutovatelnou zásobárnou cenných rad a zkušeností. Dítě se zde setkává s různorodými vzorci chování, odnáší si je do vlastního života a ony pak ovlivňují a určují jeho další osobnostní vývoj. Každá z rodin má svůj hodnotový systém, svá pravidla, postoje, oplývá jinými znalostmi. To vše a mnoho dalšího je automaticky a přirozeně

předáváno dítěti. Skrze rodinu u něj tedy dochází k formování jeho vlastní identity a k vytváření životních hodnot. Zaslouhou tohoto společenství si dítě také buduje a upevňuje sociální a praktické dovednosti, bez kterých by se jen těžko později obešlo (Matějček, 2017; Fischer, 2009; Matoušek, 2003).

2.3 Předávání hodnot v rodině a její nástroje

Z výše uvedeného vyplývá, že rodina je místem, ze kterého si dítě odnáší vzorce chování, postoje, vědomosti, dovednosti, návyky, hodnotový systém a mnoho dalšího. Při delších úvahách jsem našla metaforu: Mladá rodina s malým dítětem je jako prazákladní kuchyně. Zde se "vaří" vše, co bude v budoucnu důležité - vztah k sobě samému, k blízkým, ke světu, ale i k financím a hospodaření. V dalším životě lze ještě "chut' těchto pokrmů mírně upravit a dokořenit", ale v zásadě se už nezmění. A tak je nesmírně důležité, co dítě kolem sebe vidí právě v tomto nejtětlejším věku, protože to, co vidí a zažívá, bude mít vždy v jeho mysli přednost před tím, co mu pak dospělý předává verbálně. Je dobré, když jsou tyto informace ve shodě a nepůsobíme v dětské mysli zmatek.

V této podkapitole si budeme odpovídat na otázku jakým způsobem, respektive prostřednictvím jakých nástrojů toho docílujeme? Jelikož se v mé diplomové práci zabývám fenoménem finanční gramotnosti, zaměřím se právě na tuto oblast a uvedu, jakými prostředky a cestami se informace v procesu výchovy k dítěti dostávají.

2.3.1 Nápodoba

„Nejlepším učitelem je vlastní příklad – váš postoj. To, co děláme, vždy zastíní to, co pouze říkáme“ (Eyre, 2013, s. 15). *„V rodině dítě poznává myšlenky, ideály, systémy hodnot, světové názory svých blízkých – a to nikoli v jejich abstraktní, knižní podobě, ale v tom, jak je „jeho“ lidé uvádějí do své každodenní, životní praxe“* (Matějček, 2017, s. 57). Mnou zvolené citace staví nástroj nápodoby na přední místo žebříčku.

Konformita neboli nápodoba je jednou ze způsobů orientace a adaptace dítěte na prostředí. V širším měřítku můžeme říct, že je jedním ze způsobů socializace. Pozorovat a napodobovat je pro dítě vrozené. *„Může si tedy vtisknout do paměti celé scénáře, v nichž má obvykle přidělenou roli, s níž se ztotožnilo“* (Matoušek, 2003, s. 63). Dělat činnosti stejným způsobem je pro dítě potvrzením, že situaci správně rozumí, a to mu přináší pocit jistoty a bezpečí. Prostřednictvím nápodoby dítě získává výsledný vzorec chování, aniž by

muselo nutně chápat souvislosti mezi příčinou a důsledkem nebo aniž by rozumělo účelu či podstatě situace (Matoušek, 2003; Vágnerová, 2012). Z této parafráze je zjevné, že nápodoba v tomto útlém věku je slepá, automatická a bez kontroly ze strany dítěte, v čemž spatřují sílu, ale i úskalí tohoto nástroje.

A právě v rodině má dítě unikátní příležitost poznávat vztahy nejen k lidem, ale i k věcem, k práci, ke zvířatům, k myšlenkám a také k ideálům. Na základě těchto zkušeností se snaží vše modelovat a také „*poznává, jaké všelijaké hodnoty mají věci kolem dokola podle toho, jak se k nim jeho lidé chovají*“ (Matějček, 2017, s. 57).

Pokud bychom aplikovali tento nástroj výchovy na oblast financí, můžeme tvrdit, že to, jakým způsobem rodiče zacházejí s penězi, jakou jim přisuzují hodnotu a jak o nich mluví, pokud vůbec, to vše je přirozeně přenášeno na jejich děti. Tedy bude-li rodič mluvit o nutnosti dobrého hospodaření, ale jeho počínání bude přesně opačné, tedy v rozporu, nemůžeme očekávat, že dosáhne pozitivního výsledku. Pro dosažení úspěchu je tedy zcela nezbytné, aby byl rodič dobrým vzorem a to, co říká, šlo ruku v ruce s tím, co i sám činí.

2.3.2 Mluvit, mluvit, mluvit

„*Naše starosti, naděje, úvahy a plány kolem rodinného stolu jsou nedílnou součástí výchovy k rodičovství. Tam dítě poznává, přejímá a procvičuje*“ (Matějček, 2017, s. 203).

Dalším z účinných nástrojů předávání hodnot je zdánlivě obyčejná, ale ve své podstatě naprosto klíčová diskuze. I přesto, že dnes, v době přemíry technologií, je tento jednoduchý prostředek postupně vytlačován a z části nahrazován jinou neosobní a nekontaktní formou (sociální sítě, sms, email), v něm stále můžeme vidět nejefektivnější komunikační kanál. Při diskuzích máme optimální podmínky pro rozšiřování obzorů našich dětí, pro naslouchání jejich názorům a hlavně pro poskytnutí zpětné vazby. Manželé Eyrovi ve své knize *Jak naučit děti hodnotám* uvádí: „*Psychologické studie prokázaly, že existuje významná souvislost mezi odpovědným chováním dětí a množstvím času, které strávily rozhovory se svými rodiči*“ (Eyre, 2013, s. 15). Tedy jinými slovy, čím více zapojíme děti do diskuzí, tím větší je pravděpodobnost, že budeme společně dosahovat žádoucího, námi vytyčeného cíle.

Volbě témat se meze nekladou, od běžných, týkajících se denního chodu, přes nejrůznější úvahy, pocity až po stěžejní otázky hodnot či morálky. „*Při takových*

rozhovorech na dítě postupně působí ty hodnoty, které sami sdělujeme a zastáváme“ (Eyre, 2013, s. 15).

V rovině financí tedy můžeme říct, že tento nástroj, v rodinách denně užívaný, je klíčem k pochopení světa peněz. Skrze něj můžeme objasnit celou řadu otázek nutných pro orientaci v nelehké problematice FG, rozvíjet a uvádět do souvislostí jejich představy a v neposlední řadě předávat důležité hodnoty často zastávané několika generacemi rodin (Eyre, 2013; Matějček, 2017).

2.3.3 Hra

„Hra je přípravou na dospělý život“ (Matějček, 2017, s. 139)

V dětském věku se hra stává převládající činností a v tom má tento nástroj výjimečnou sílu a postavení. Nejenže je přirozeným prostředkem, skrze který dítě objevuje svět, seznamuje se s věcmi, jejich kvalitou a následně i jejich funkcí, je i prostředkem výchovy. Právě pomocí hry se děti vpravují do příslušných rolí a mohou tak vidět důsledky svého počinání (Matějček, 2017; Eyre, 2013).

Dětská hra na opraváře, na paní učitelku, na maminčinu pomocnici při vaření, uklízení, při nákupu či návštěvě pošty čili jakákoliv spolupráce s dospělým, to vše je jednou z nejpoblárnějších a také výchovně nejpřínosnějších forem hry. (Matějček, 2017)

Pokud v dítěti vznikne zájem o oblast peněz a skrze hru tak bude moci rozšiřovat a uplatňovat své znalosti, bude se tak dít tou nejatraktivnější a nepřirozenější cestou, která existuje.

2.3.4 Vlastní zkušenost

Matějček ve své knize Rodiče a děti zdůrazňuje, že výchovný úspěch netkví ve vnucení svých postupů a stanovisek, nýbrž v umožnění získat své zkušenosti vlastní. Vlastní zkušenost je totiž tou nejcennější a nejsilnější zpětnou vazbou, jakou od života dostáváme. Nejenže zdokonaluje schopnost samostatnosti, ale také posiluje sebedůvěru, která je pro život neméně podstatná (Matějček, 2017; Eyre, 2013).

Domnívám se, že není potřeba uvádět fakt, že jít s dítětem do obchodu, nechat jej zaplatit, poté si zkontrolovat vrácené peníze, vše za vaší účasti, je mnohonásobně cennější než pouhé teoretické vysvětlování, jak to v obchodě funguje a na co si dávat pozor. Tento

příklad bychom mohli aplikovat na širokou škálu dalších situací, které přispívají k navýšení finanční gramotnosti. Neříkejme tedy dítěti pouze: „Je dobré šetřit“, ale dejme mu příležitost, ať samo pochopí, co šetření obnáší a jaké to skýtá přínosy.

2.3.5 Společná pokladna

Založení společné rodinné pokladny skýtá řadu výhod a současně odkloňuje dítě od potenciálních problémů. Princip společné pokladny tkví v uložení malého obnosu peněz na spolehlivé všemi známé místo. Tato částka je pravidelně doplňována.

U tohoto nástroje je potřeba stanovit si některá pravidla, mezi něž například řadíme nutnost sdělení účelu pro výběr peněz. Vzhledem k této zásadě se rodičům otevírá optimální příležitost pro rozhovor. Mají možnost prodiskutovat s dítětem nejen to, proč si daný předmět či službu vybralo, ale také mají šanci s ním toto rozhodnutí vyhodnotit. „*Mohou jim také pomáhat, aby poznávaly hodnotu peněz - nesvěřují jim určitou částku na útratu, ale učí utrácet za věci, které opravdu mají cenu*“ (Laniado, 2002, s. 113).

Dát dětem příležitost vzít si pro ně potřebný obnos peněz, je naplňuje pocitem soběstačnosti, který hraje ve výchově podstatnou roli. Právě skrze tento sdílený nástroj má dítě jedinečnou možnost uvědomit si, že je nutné brát v potaz i potřeby ostatních. Tedy pokud nastane situace, že vyberou veškeré peníze, „*musí si položit otázku, jestli tak někoho nezbavují možnosti koupit si možná i potřebnější věc.*“ (Laniado, 2002, s. 113).

2.4 Shrnutí zahraničních studií

Ze široké škály studií z celého světa zabývajících se fenoménem faktorů, jež ovlivňují úroveň FG, uvádím vybrané. Pro náš účel byly výrazně zestručněny.

První z výzkumů, který předkládám, proběhl ve Španělsku v roce 2012. Jeho cílem bylo určit faktory determinující úroveň matematické a finanční gramotnosti. Výzkum probíhal pomocí šetření PISA³ koordinovaného mezinárodní organizací OECD. Prvním závěrem je skutečnost, že získaná úroveň gramotnosti je zapříčiněna matematickými dovednostmi. Druhým závěrem je zásadní význam rodiny. Studie prokázala, že rodina je z těchto dvou faktorů faktorem důležitějším, mající zásadní vliv na dosaženou úroveň

---

³ „PISA 2012 je prvním velkým mezinárodním šetřením, které poskytuje hodnocení finanční gramotnosti mladých lidí. PISA ověřuje připravenost žáků na život po absolvování povinné školní docházky“

čtení, vědy, matematiky a je také klíčovou proměnnou ve vývoji úrovně finančních dovedností (Mancebón, 2019; PISA 2012 koncepční rámec finanční gramotnosti, 2012).

Druhý mnou zvolený výzkum byl daleko rozsáhlejší. Proběhl v 15 zemích v roce 2015 pod záštitou již zmíněného OECD. Mezi zeměmi byla i Česká republika spolu s Belgií, Kanadou, Polskem, Itálií, Španělskem, Slovenskem, Brazílií a dalšími. Vyplývá z něj, že i zde klíčem k úspěchu zůstává rodina. Výsledky ukazují, že studenti mající šanci mluvit o otázce financí s rodiči dosáhli nejvyššího skóre. Další podstatný faktor, pozitivně působící na získanou úroveň FG, je porozumění významu spoření. Neméně významným činitelem se zde ukázala osobní zkušenost a v neposlední řadě mezi ukazatele úspěšnosti byl také zařazen vysoce fungující systém vzdělávání ve vědě a matematice (Moreno-herrero, 2018).

Třetí thajská studie z roku 2012 vychází z faktu, že zkušenosti z dětství jsou obecně považovány za nejsilnější element celoživotně ovlivňující chování jedince. Jsou zde popsány dva zdroje z období dětství, díky kterým v budoucnu dosahujeme vyšší úroveň FG. Rodina a škola. I zde bylo prokázáno, že škola je bezpochyby podstatný determinant, ale rodina má z těchto dvou faktorů bezesporu vliv výraznější (Grohmann, 2015).

Ke stejnému závěru došel i průzkum, který proběhl na Bali v roce 2017/2018 (Suharsono, 2018). Dále studie, která se uskutečnila v mnoha státech USA v roce 2006 na širokém vzorku studentů (Jorgensen, 2010) a nespočet dalších neméně významných zahraničních studií.

Shrnutí

Druhá kapitola shrnuje fakta o nezastupitelné roli rodiny na celkový osobnostní vývoj dítěte. Dle psychologických studií i různorodých zahraničních výzkumů formuje právě rodina lidskou osobnost v celé široké škále rysů, vlastností, schopností a dovedností a tudíž i v oblasti vztahu k hodnotám, financím, hospodaření a to zásadním způsobem. Užívá přitom nástroje jako nápodoba, diskuze, vlastní zkušenosti, hra a jiné. Handicap vzniknuvší v tomto klíčovém období lze dohnat velmi obtížně, pokud vůbec.

Ne všechny děti však mají možnost vyrůstat ve fungující rodině, kde s nimi rodiče komunikují a předávají jim své životní postoje nejlépe, jak dovedou.

Proto další kapitola mé diplomové práce bude mapovat tu skupinu dětí a mladistvých, která vyrůstala v prostředí mimo rodinu – tedy mimo vliv námi uvedeného hlavního faktoru, jež ovlivňuje dosaženou úroveň FG.

3 Ústavní péče v kontextu finanční gramotnosti

Bylo by ideální a krásné, kdyby všechny děti tohoto světa vyrůstaly v milujících a plně funkčních rodinách. Avšak tento dokonalý stav nikdy nenastane, byl, je a vždy bude utopií.

Úroveň připravenosti a řešení tohoto citlivého problému vždy odpovídá sociální vyspělosti konkrétní společnosti. V České republice existuje hustá a propracovaná síť zabezpečující dítě ve všech možných případech. Realita je taková, že ne vždy je možné poskytnout dítěti osvojení, adopci či pěstounskou péči, a tak nastává situace, kdy je nutné dítě umístit do ústavní péče. Ta může mít mnoho podob, jež budou představeny v podkapitole 3.1.

Dalším z cílů této kapitoly bude uvést a přiblížit často se vyskytující nepříznivé aspekty ústavní péče v oblasti financí, s nimiž se tyto děti a mladiství dnes a denně potýkají. Následně popíši fenomén hospitalismu – jeden z dalších neopomenutelných faktorů negativně formující úroveň FG.

3.1 Ústavní péče – školská zařízení

Dle zákona 109/2002 Sb. O výkonu ústavní nebo ochranné výchovy⁴ ve školských zařízeních a preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, je ústavní péče realizována v diagnostickém ústavu, dětském domově, dětském domově se školou a také ve výchovném ústavu. Provoz v těchto zařízeních je celoroční, tj. bez přerušení (Česko, 2002).

3.1.1 Diagnostický ústav

---

⁴ Ústavní výchova „je opatření, které nařizuje příslušný soud podle zákona o rodině v občansko-právním řízení nezletilci do 18let věku v případech, kdy jiná výchovná opatření nevedla k nápravě nebo když rodiče z vážných důvodů nemohou výchovu zabezpečit“

Ochranná výchova „je ochranné opatření, které ukládá příslušný soud: a) v občansko-právním řízení, spáchá-li dítě mezi 12.-15. rokem věku čin, za který lze dle trestního zákona uložit výjimečný trest, b) v trestním řízení se ukládá mladistvému mezi 15.-18. rokem tehdy, jestliže ochranná výchova podle rozhodnutí soudu splní svůj účel lépe než uložení trestu odnětí svobody“ (Česko, 2002).

Do diagnostického ústavu (dále jen DÚ) jsou umístovány děti s nařízeným předběžným opatřením, nařízenou ústavní či uloženou ochrannou výchovou na dobu zpravidla nepřesahující 8 týdnů. V praxi ale bohužel často dochází k výraznému prodloužení této doby a to z důvodu táhlých soudů⁵.

DÚ realizuje diagnostické, vzdělávací, terapeutické, výchovné, sociální, organizační a koordinační činnosti. Na základě výsledků výše uvedených činností, které jsou zahrnuty do komplexního vyšetření, DÚ vypracovává závěrečnou zprávu, v níž navrhuje specifické vzdělávací a také výchovné postupy, jež odpovídají zjištěným potřebám nutným pro pozitivní rozvoj osobnosti klienta.

Po důkladném zvážení optimální výchovně vzdělávací cesty a podrobném zmapování výchovného zázemí jsou děti po diagnostickém pobytu poslány zpět domů nebo do dětského domova, dětského domova se školou či v případě uzavřené povinné školní docházky do výchovného ústavu (Česko, 2002).

3.1.2 Dětský domov

Dětský domov (dále DD) je koedukované zařízení, zřizované pro děti s nařízenou ústavní výchovou, jež nemají závažné poruchy chování, a také je určen pro nezletilé matky společně s jejich dětmi. Rodinná skupina v počtu 6 až 8 dětí tvoří základní organizační jednotku, přičemž těchto jednotek je možné zřídit v rámci jednoho zařízení maximálně 6. Edukace je zajišťována mimo zařízení DD. Věkové rozmezí pro umístění je zpravidla 3 až 18 let. DD poskytuje individuální péči dle potřeb dětí. Plní úkoly nejen výchovné a vzdělávací, ale i sociální. Pobyt zaniká rozhodnutím soudu o ukončení ústavní výchovy, dovršením 18. roku - tedy dosažením zletilosti či přeložením do jiného zařízení (Česko, 2002).

3.1.3 Dětský domov se školou

Dětský domov se školou (dále jen DDS) poskytuje péči dětem s nařízenou ústavní výchovou, je-li u nich diagnostikována porucha chování či vyžadují-li výchovně léčebnou péči. Dále je určen pro klienty s uloženou ochrannou výchovou a v neposlední řadě také pro nezletilé matky splňující jednu z předchozích podmínek.

---

⁵ Zdroj: diagnostický ústav na Sv. Kopečku, rozhovor s vedením ústavu

Věkový rozptyl klientů je od 6 let do ukončení povinné školní docházky. Rodinná skupina je tvořena počtem 5 až 8 dětí, těchto jednotek je možné zřídit nanejvýše 6. Edukace je zpravidla zajišťována školou, která je součástí DDŠ (Česko, 2002).

3.1.4 Výchovný ústav

Výchovný ústav (dále jen VÚ) je zařízení navazující na DDŠ. Je určen klientům starším 15 let se závažnými poruchami chování, u nichž byla nařízena ústavní či ochranná výchova. Dále nezletilým matkám a jejich dětem s uloženou ústavní či ochrannou výchovou, klientům vyžadujícím výchovně léčebnou péči a v neposlední řadě klientům starším 12 let, mají-li uloženou ochrannou výchovu a jejich poruchy chování jsou natolik závažné, že nemohou být umístěni v DDŠ. Mezi základní náplň VÚ řadíme činnosti výchovné, vzdělávací a sociální. Škola, která je součástí zařízení, nabízí ukončení povinné školní docházky a také následné střední vzdělání. Ukončení pobytu nastane v případě rozhodnutí soudu či dovršení 18. roku věku (Česko, 2002).

3.2 Problematika ústavní péče v kontextu finanční gramotnosti

V následující podkapitole bych ráda shrnula poznatky z odborné literatury a řady výzkumů, které poukazují na častý fenomén objevující se v ústavní péči. Je jím špatná orientace ve světě financí.

Ve své publikaci *DÍTĚ – RODINA – INSTITUCE ANEB JAK NEZTRATIT BUDOUCNOST* Hana Kubíčková poukazuje na řadu nejčastějších výchovných problémů v institucionálním zařízení. Na přední příčku umísťuje špatné hospodaření s penězi, které je jen odrazovým můstkem pro dominovou reakci dalších problémů. Opírá se o výpovědi vychovatelů z různých zařízení náhradní výchovy na Slovensku (Kubíčková, 2011).

V rámci odborného časopisu *Náhradní rodinná péče* z roku 2004 proběhlo výzkumné šetření zaměřující se na mladé, čerstvě zletilé osoby opouštějící DD a nejčastější problémy, s nimiž se potýkají. Zdrojem pro následující výzkum byli především pracovníci z řad organizací pomáhajících lidem po odchodu z ústavního zařízení.

„Nejméně schopni jsou podle výsledků šetření mladí hospodařit s penězi, najít si práci a jednat s úřady“ (Náhradní rodinná péče, 2004). Dále je zde uváděna absence představy o reálné hodnotě peněz či postrádání dovednosti nutné ke zvládnutí nepříznivé

situace jako je „*přehled o způsobu vypláčení sociálních dávek či schopnost rozumně nakládat s finančními prostředky*“ (Náhradní rodinná péče, 2004). A v neposlední řadě je tu také zmíněna závislost na pomoci druhé osoby či neschopnost reálně posoudit situaci a plánovat budoucnost.

V červnu 2015 proběhl unikátní výzkum organizovaný společností Ipsos, který byl zaměřen na potřeby dětí při odchodu z DD. Dotazováno bylo 102 dětí. Výzkum byl realizován metodou individuálních rozhovorů. V oblasti financí se ukázalo, že téměř 90 % dotazovaných nemá našetřené žádné peníze na život, který je čeká za dveřmi DD. Dále průzkum ukázal, že děti nejenže neumí hospodařit s penězi, ale také nemají žádné povědomí o měsíčních nákladech na běžné položky. V neposlední řadě bylo poukázáno na neznalost funkcí jednotlivých úřadů a také na nedostatečnou orientaci v celém systému (Ipsos, 2015).

Z výše uvedeného je zjevné, že některé faktory ekonomické připravenosti na život neboli FG nejsou v ústavní péči dostatečně podchyceny a vzniká tím ne zcela zanedbatelný problém, který si své důsledky vybírá v dalším životě mimo zdi těchto zařízení.

3.3 Fenomén hospitalismu aneb odtrhnutí od reality

V této kapitole jsme si již stihli přiblížit typy ústavních zařízení a seznámit se s některými jejich negativními aspekty v kontextu FG, které postupně vyplouvají na povrch.

Jak jsme již dříve uvedli, osoby žijící v ústavní péči strádají po mnoha stránkách a není to pouze a jen v důsledku absence rodiny. Nyní si popíšeme neblahý vliv působení hospitalismu v kontextu námi sledovaného zaměření - FG.

Jsem si vědoma, že hospitalismus není spolu s absencí rodiny zdaleka jediným faktorem podílejícím se na nedostatečném formování FG. Činitelů je nekonečná řada. Neoddiskutovatelně sem patří IQ, genetika, rysy osobnosti i faktor školy, který funguje v podmínkách ústavu odlišně. Nicméně hospitalismus je rysem společným pro všechny klienty z ústavní péče a tudíž se pro nás stává relevantním.

„Ústav je do jisté míry světem pro sebe, ostrovem soběstačného řádu, v němž je život omezenější a předvídatelnější než v okolním sociálním prostředí“ (Matoušek, 1995, s. 19). Hospitalismus je řazen mezi nejzávažnější nebezpečí spjaté s ústavním životem. Svou významnou roli zde hraje i faktor času - čím déle je klient v zařízení umístěn, tím jsou

dopady hospitalismu výraznější. Matoušek ve své knize Ústavní péče definuje hospitalismus jako: „stav dobré adaptace na umělé ústavní podmínky doprovázený snižující se schopností adaptace na neústavní, civilní život“ (Matoušek, 1995, s. 107). Matoušek dále vysvětluje, že právě v prostředí ústavu je jedinec plně zabezpečen. Někdo pro něj chystá stravu, někdo mu zajišťuje denní program, jiný mu spravuje finance či přiděluje kapesné, někdo mu zase poskytuje veškeré předměty denní potřeby a mnohé další. Je podstatné zmínit i fakt, že v zařízení je omezený počet klientů, se kterými je možné se přátelit, v tomto ohledu i sám ústav je vymezený prostor, kterým je klient limitován. „Ústav má svůj folklór, svůj slovník, svou atmosféru, v ústavech není nic ponecháno náhodě“ (Matoušek, 1995, s. 21), vše má svou hierarchii a jasný řád. V určitém světle by se dalo tvrdit, že to vše skýtá i řadu výhod. Život se totiž pro klienta stává v ústavním zařízení snazším, uchopitelnějším, srozumitelnějším. Jenže následné setkání s realitou za dveřmi ústavu je o to tvrdší. Hospitalismus má své typické projevy, od prostého nezájmu o svět, přes ztíženou schopnost komunikace, neurotické poruchy až po celkovou regresi vývoje a mnohé další (Matoušek, 1995).

Kubíčková doplňuje, že v ústavech je nedostatečný prostor pro rozvoj praktických dovedností nutných pro běžné fungování. Podmínky ústavu nekorespondují s tím, co si život mimo zařízení žádá. Hospitalismus přirovnává ke skleníkovému efektu. Skleník oplývá ideálními podmínkami pro růst plodin, ty by ale mimo něj jen stěží obstály. Kubíčková zdůrazňuje, že ústavní zařízení „nemá nic společného s reálným světem“ (Kubíčková, 2011, s. 59) a klienti jdou do běžného života zcela nepřipraveni.

Výzkum z roku 2004 pouze potvrzuje, že osoby vyrůstající v kolektivním zařízení často selhávají v důsledku nevyjasněných kompetencí, absence odpovědnosti, špatného úsudku, neschopnosti se prosadit, nezpůsobilosti najít práci a tu si také následně udržet. Průzkum dále prokázal, že tyto osoby nejsou často schopny domyslet důsledky svých rozhodnutí, spoléhají se na druhé, neumí řešit problémy a překonávat překážky a také jejich plány do budoucna nejsou postaveny na reálných možnostech. A za tím vším stojí právě ústavní zařízení, které nenastavuje zrcadlo reality (Náhradní rodinná péče, 2004).

Shrnutí

V kapitole Ústavní péče v kontextu finanční gramotnosti jsme si dokázali, že u dětí z ústavů existují určité nedostatky v oblasti finančního povědomí a tyto nedostatky nejsou ojedinělé. Dále jsme se seznámili s pojmem hospitalismus, se kterým se osoby v kolektivním zařízení společně potýkají a který je po absenci rodiny dalším z neopomenutelných faktorů negativně formující zmíněné finanční představy. Předchozí tři kapitoly nám poslouží jako východisko pro hlavní cíl výzkumu. Ze shromážděných informací usuzují, že nejrizikovější skupinou v oblasti FG budou právě osoby za zdi ústavů. Abychom vyloučili škodlivý vliv poruch chování, jež se vyskytují v DDŠ VÚ, budeme tuto úroveň zkoumat u osob v dětském domově. Následně budou dosažené výsledky z dětských domovů porovnány s výsledky dětí stejného věku v rodině úplné i neúplné. Cílem bude zjistit, jak moc se na finálním výsledku faktor rodiny podílí.

4 Ústavní péče a rizikové chování

Ve čtvrté - poslední kapitole teoretické části se ještě jednou zaměříme na ústavní zařízení. Tentokrát ale z jiné perspektivy. Představíme si jistou formu rizikového chování, která se v ústavní péči, konkrétně v dětských domovech, nezřídka vyskytuje. V závěru této kapitoly také poukážeme na její existující spojitost s nízkou finanční gramotností a tím se uzavře námi sledovaný kruh.

4.1 Definice rizikového chování

Pojmy rizikové chování a rizikové jevy jsou v současnosti nejužívanějšími termíny a to především v rámci pedagogiky a psychologie. Dříve byl užíván termín sociálně patologické jevy, ten byl označen za stigmatizující a to nejen pro svou „patologizaci“. Mezi ne tak často užívané, ale stále aktuální odborné výrazy řadíme například: problémové chování, kriminální chování, delikventní chování, abnormální chování a jiné (Bělík, Hoferková, 2018).

Na tyto termíny existují dva náhledy a z nich plynoucí definice. První z nich na rizikové chování pohlíží jako na pre-patologii. Z tohoto pohledu je mezi rizikové chování řazeno takové jednání, kde není shoda v očekávání okolí s možnostmi jedince. *„Důležitým znakem je, že se jedná o méně závažné jevy, tzv. pre-patologické úrovně“* (Bělík, Hoferková, 2018, s. 10). I přesto, že zde jsou řazeny spíše nezávažné projevy, je nutné si v rámci tohoto náhledu uvědomit, že právě tyto indicie mohou být odrazovým můstkem pro další, již vážnější počiny. V rámci tohoto náhledu je vyvozena definice: *„...rozmanité formy chování, které mají negativní dopady na zdraví, sociální nebo psychologické fungování jedince anebo ohrožují jeho sociální okolí, přičemž ohrožení může být reálné či předpokládáné...Společným jmenovatelem všech forem rizikového chování je kritérium pre-patologické úrovně sledovaného jevu – není zde přesah do patologické roviny problematiky“* (Bělík, Hoferková, 2018, s. 10).

Ve druhém pojetí je na rizikové chování pohlíženo jako na zastřešující pojem pro veškeré jednání představující riziko v oblasti zdraví, a to pro jedince či jeho okolí. Tento pohled nerozlišuje stupeň závažnosti. V kontextu tohoto náhledu uvádíme definici pro rizikovou mládež: *„...skupiny mládeže, u kterých jsou v období dospívání souběhem biologických, psychických, sociálních a kulturních předpokladů a vlivů vytvořeny podmínky pro chování, jež tyto osoby z dlouhodobější perspektivy ohrožuje ve zdravém*

psychickém a sociálním vývoji a zároveň je sociálním prostředím toho chování spatřované jako ohrožující“ (Bělík, Hoferková, 2018, s. 12).

4.2 Klasifikace rizikového chování

Dle publikace zaměřené primárně na prevenci rizikového chování ve školách z roku 2015 je nejčastěji řazena do této oblasti problematiky: šikana, násilí a jiné formy agresivních projevů, dále také záškoláctví, konzumace návykových látek, v neposlední řadě gambling, kriminální jednání, sexuální rizikové jednání, vandalismus, xenofobie, rasismus, týrání a zneužívání dětí a také intolerance a antisemitismus (Miovský et. al, 2015, s. 29).

Další obsáhlejší dělení je popsáno v Národní strategii primární prevence rizikového chování dětí a mládeže. Je členěno do oblastí. První z nich je *„interpersonální agresivní chování, kam je řazena agrese, šikana, kyberšikana a další rizikové formy komunikace prostřednictvím multimédií, dále násilí, intolerance, antisemitismus, extremismus, rasismus a xenofobie, homofobie. Dalším odvětvím je delikventní chování ve vztahu k hmotným statkům, mezi kterými je uveden vandalismus, dále krádeže, sprejerství a další trestné činy a přečiny. Neméně podstatnými odvětvími jsou: záškoláctví a neplnění školních povinností, závislostní chování, rizikové sportovní aktivity, rizikové chování v dopravě, spektrum poruch příjmu potravy, negativní působení sekt, sexuální rizikové chování“ (Strategie primární prevence 2013-2018, 2013, s. 9).*

Do obou klasifikací je zařazena kriminalita, pouze v kategorizaci druhé je pojem zahrnut v termínu delikventní chování. Delikvence je zastřešující pojem nejen pro kriminalitu, ale například i pro přestupky či nežádoucí, nepřijatelné jednání dětí a mládeže, tedy i pro netrestné činy (Fisher, 2009).

4.3 Rizikové chování objevující se v ústavní péči – kriminalita

Než započneme blíže propojovat kriminalitu s ústavní péčí, je nutné si kriminalitu definovat. Poslouží nám definice z knihy Sociální patologie z roku 2009. *„Výskyt chování, které je v dané společnosti trestné. Jedná se o souhrn trestných činů, které se v konkrétní společnosti vyskytly a vyskytují. Jedná se o činy a chování sankcionovatelné podle trestního zákona, a to jak zjevné, tak latentní.“ (Fisher, 2009).*

„Pobyty v ústavech v raném dětském věku jsou nejdůležitější izolovatelnou příčinou kriminality“ (Schmitzenbauer, 2000, s. 105).

Výzkum, jenž byl realizován v roce 2004 a byl zaměřen na děti z dětských domovů a nejčastější problémy, se kterými se po odchodu z ústavu potýkají, poukázal na mnohá fakta. Od absence reálných představ o životě, přes neschopnost navázat trvalejší vztah, až po vysokou konzumaci drog či často se objevující kriminální jednání (Náhradní rodinná péče, 2004).

Také Zdeněk Matějček ve své knize Pozdní následky psychické deprivace a subdeprivace poukazuje na zvyšující se kriminální činnosti u osob vyrůstajících v ústavech. Stejný název nese i samotný unikátní československý výzkum, který je v této publikaci podrobně rozebrán. Matějček vedl toto třicetileté šetření od roku 1966 společně s týmem odborníků. Sledoval při něm vysoký počet osob různého věku a z různého zázemí. První skupinu tvořily děti, jež vyrůstaly v dětských domovech do ukončení povinné školní docházky, druhou skupinou byly osoby, které prožily dětství v SOS vesničkách. Třetí skupinou byly osoby z pěstounských rodin. Čtvrtou skupinou byly děti z nechtěného těhotenství a poslední pátou skupinou byly děti narozené z chtěného, přijímaného těhotenství. Cílem bylo určit míru vlivu psychické deprivace na tento zkoumaný vzorek osob a také popsat, jakými způsoby se tato deprivace projevuje. Výzkum došel k mnoha závěrům, pro nás zásadním výsledkem zkoumání je skutečnost týkající se trestné činnosti. Vůbec nejvyšší kriminalita ze všech zkoumaných skupin je páchána právě osobami z dětských domovů (celých 36 %) (Matějček, 1997).

Také mezi lety 2006 a 2007 proběhlo rozsáhlé šetření, které bylo primárně zaměřeno na námi sledovanou oblast - kriminální činnost osob z ústavního zařízení. Tento výzkum byl vytvořen ve spolupráci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstva vnitra. *„Výsledky jednoznačně prokázaly, že umístování dětí do institucionální péče vede v mnoha případech spíše než k jejich úspěšné socializaci k jejich kriminalizaci a společenské dezintegraci“ (Chmelař et. al, 2008, s. 20).* Celkové množství dětí ze všech ústavů podílejících se na tomto výzkumu bylo 17 454 a bezmála 60 % z nich spáchalo trestný čin. Konkrétně u dětí z dětských domovů tomu bylo až 31 % (Chmelař et. al, 2008).

4.4 Kriminalita jako jeden z důsledků nízké finanční gramotnosti

Faktorů majících vliv na kriminální jednání je prokazatelně široká řada. Můžeme sem s jistotou zařadit špatné vzory v rodině, dále nedostatečné vzdělání či právě nízkou finanční gramotnost. Bezpochyby nejde téměř nikdy o působení jednoho izolovaného faktoru, ale o kombinaci různých činitelů. V této podkapitole poukážeme na to, že nízká finanční gramotnost může být také jedním z důvodů páchaní trestné činnosti.

Již v ucelené národní strategii prevence kriminality platné do roku 2020 je jedním ze zásadních nástrojů v boji proti kriminalitě právě nutnost zvyšování finanční gramotnosti občanů České republiky. *„Zvyšování finanční gramotnosti vytváří účinný nástroj v předcházení trestné činnosti, recidivě a zabránění viktimizaci potenciálních obětí. Potřebnou osvětu a vzdělávání v oblasti finanční gramotnosti je však nutné poskytovat nejen potenciálním obětem a pachatelům trestné činnosti, ale také všem pracovníkům státní správy a dalším, kteří s rizikovou skupinou pracují“* (Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2016-2020, 2016, s. 55).

Finanční gramotnost se tedy stala součástí nejen povinného vzdělávání, nýbrž je i zařazena do všech programů prevence kriminality měst a obcí.

Významnost finančního vzdělávání si uvědomila i Česká národní banka, jež v roce 2008 započala poskytovat základním školám a gymnáziím zcela zdarma mnoho materiálů určených pro rozvoj finanční úrovně vzdělávání. Dále zorganizovala řadu seminářů a projektů. V neposlední řadě Česká národní banka poskytuje široké spektrum činností i pro seniory, to vše s cílem ochrany spotřebitele, prevence zadlužení a předcházení následně páchané kriminalitě (ČNB podporuje rozvoj finanční gramotnosti, ©2019).

Unikátním počinem z evropského sociálního fondu se stal v roce 2016 projekt s názvem RESTART, který cílil na osoby opouštějící výkon trestu. Projekt je primárně zaměřen na vzdělávání těchto odsouzených osob v oblasti finanční gramotnosti jakožto na prevenci možné *„recidivy trestných činů, vzniklých jako reakce na absenci porozumění současné tržně a profinančně orientované společnosti“*. (Andragogická revue, 2015).

Shrnutí:

Kriminalita osob v dětských domovech je stále aktuálním problémem, před kterým společnost nesmí zavírat oči. I přesto, že faktorů podněcujících kriminální jednání je široké spektrum, nízká finanční gramotnost v něm pevně zaujímá své místo a svou nezanedbatelnou mírou se na něm podílí. Pokud dojdeme naším výzkumem k závěru, že finanční gramotnost v dětských domovech je nedostatečná, a zároveň jsme si vědomi faktu, že finanční gramotnost je jedním z podstatných nástrojů prevence kriminality, pak se nabízí logická dedukce, že by navýšení finanční gramotnosti v dětských domovech mohlo ve svém důsledku snížit výskyt kriminálního jednání u těchto osob.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 Vliv rodiny na rozvoj finanční gramotnosti

V současnosti je problematika finanční gramotnosti nezdědka diskutovaným tématem. Klade se čím dál větší apel na efektivní a propracované vzdělávání populace od nejútlejšího věku. Tento fenomén pro svou nezpochybnitelnou důležitost dal vzniku rozmanitým projektům ze strany bank, škol a různých neziskových organizací s cílem zvýšit její úroveň. Má diplomová práce nebude zkoumat, jak kvalitní a účinný je samotný proces vzdělávání v této oblasti, zaměřím se však na to, jak velkou měrou se na její dosažené úrovni podílí rodina.

Z teoretické části jsme se dozvěděli, že rodina je činitelem, který je nezastupitelný a těžce kompenzovatelný, ovlivňuje naše veškeré fungování, naše uvažování, vytváření si našich vlastních hodnot a nespočet dalších oblastí. Pokud je tedy rodina tak silným faktorem, jak moc nás ovlivňuje v úrovni naší FG?

5.1 Stanovení problému, formulace výzkumných otázek

V rámci našeho šetření jsme si tedy dali za cíl nalézt odpověď na náš hlavní výzkumný problém, zda-li je FG ovlivňována faktorem rodiny a pokud ano, v jaké míře. V našem zkoumání půjdeme do tří vrstev sociálního postavení zkoumaného vzorku. Úroveň budeme zjišťovat u dětí v úplné rodině, dále u dětí v rodině neúplné a také u dětí vyrůstajících v dětském domově.

Diplomová práce si stanovuje za cíl zodpovědět následující výzkumné otázky:

- **Je úroveň FG ovlivňována výchovou v rámci rodiny?**
- **V jaké míře se liší úroveň FG jednotlivých skupin?**
- **Jsou děti z dětského domova nejohroženější skupinou z hlediska kriminální činnosti?**
- **V jaké míře se odlišují praktické dovednosti a zkušenosti v oblasti FG, tedy fungování v běžném každodenním životě, u jednotlivých skupin?**
- **Je možné pozitivně ovlivnit kriminalitu u dětí z DD?**

5.1.1 Cíle výzkumu

Zjistit úroveň FG u dětí z úplné rodiny, z rodiny neúplné a u dětí z DD. Úroveň je zkoumána na vzorku dětí, které navštěvují 6.ročník ZŠ a jsou stejného pohlaví. Následně tuto dosaženou úroveň porovnat a zjistit, jak moc se liší v kontextu faktoru rodiny.

5.2 Použité metody

Jelikož se tato práce snaží získat co nejhlubší náhled do dané problematiky, zvoleným designem výzkumu byl tedy přístup kvalitativní. V práci byly nicméně aplikovány metody odpovídající výzkumu jak kvantitativnímu, tak i kvalitativnímu. Kombinace těchto metod byla užita za účelem získání co nejrozmanitějšího množství informací.

Samotný výzkum je koncipován do dvou částí, každá z částí zastupuje jeden typ přístupu. První z nich obsahuje dotazník, jenž je v souladu s finančními standardy pro danou třídu. Byl vytvořen v kooperaci s vyučující 1. stupně ZŠ v Olomouci. Při vytváření byla užita řada metodických učebnic pro danou problematiku. Pro úplnost uvádím: Mikesková, 2015; Navrátilová et al., 2016; Nováková, 2019; Skořepová, 2014.

Jde o proces, při němž autor předkládá každému účastníku zcela identické, předem zpracované otázky s jasně daným pořadím. Druhá část výzkumu byla vedena strukturovaným rozhovorem s otevřenými otázkami. Bylo vytvořeno deset dotazů, které z části doplňovaly předchozí znalosti – tedy snažily se odhalit hloubku a okolnosti jejich nabytých znalostí, ale především byly koncipovány na úrovni praktické.

5.3 Výběr účastníků, charakteristika souboru

Pro sestavení vzorku účastníků byla zvolena metoda záměrného výběru. Během samotné selekce byla snaha eliminovat rozdíly mezi žáky ve všech možných hlediscích mimo ten, který byl námi sledovaný. Tento postup byl vybrán za účelem vyloučit faktory, které by mohly zkreslit výsledek.

Kritéria výběru:

- stejný ročník ZŠ – období nástupu do 6.třídy

- stejné pohlaví – dívky
- stejné časové období pro sběr dat – v rámci stejného týdne
- odlišná situace rodinného zázemí

Níže jsou uvedeny 3 kategorie odlišného rodinného zázemí, jež jsou klíčová pro náš výzkum:

- ❖ 2 dívky navštěvující 6.ročník ZŠ z rodiny úplné
- ❖ 2 dívky navštěvující 6.ročník ZŠ z rodiny neúplné
- ❖ 2 dívky navštěvující 6.ročník ZŠ z dětského domova

Všem zúčastněným byla zajištěna anonymita. Jejich participace při testování musela být pouze a jen dobrovolná.

5.4 Limity studie

Je nutné zdůraznit, že každá studie má svá úskalí a je nutné s nimi počítat. Tyto limity mohou mít neblahý vliv na dosažené výsledky, mohou je totiž zkreslit. Je zapotřebí brát je v potaz a pokusit se jejich vliv snížit na minimum.

Největší limit této studie spatřuji v malém vzorku participantů. V kategorii Dětský domov nebylo takřka možné tyto účastníky zajistit. Kritéria, která jsou popsána výše, jsou velmi specifická. Tedy v kategorii Dětský domov bylo možné zajistit právě dva účastníky.

Mezi další limity můžeme řadit aktuální naladění participantů, jejich rozdílné IQ, dále například nedostatečnou motivaci a jiné.

5.5 Proces získávání dat a zpracování materiálu

Výzkum proběhl po vzájemné dohodě se základní školou v Olomouci a Dětským domovem v Zábřehu a to začátkem září 2019. Vybraným účastníkům byl rozdán dotazník, obsahující 13 otázek. Po jejich vyplnění bylo přistoupeno k individuálnímu strukturovanému rozhovoru s 10 otevřenými otázkami. Doba trvání obou částí, které na sebe plynule navazovaly, byla okolo 60 minut. Jelikož celý proces probíhal za účasti autorky, návratnost byla 100 %.

5.5.1 Struktura dotazníku – 1. část

Při tvorbě dotazníku bylo primárně vycházeno ze Standardů finanční gramotnosti pro ukončený 5. ročník. Standardy jsou rozděleny do čtyř okruhů s vlastními očekávanými výstupy. Níže uvádím okruhy:

- Nakupování a placení
- Hospodaření domácnosti
- Přebytek rozpočtu domácnosti
- Schodek rozpočtu domácnosti

Dotazník pružně reaguje a odpovídá znalostem, které by děti na konci 5. ročníku měly ovládat. Každá ze třinácti otázek v dotazníku vychází z níže uvedených výstupů.

- Používá hotové, případně bezhotovostní peníze
- Odhadne a zkontroluje cenu nákupu a doklad, případně vrácenou hotovost
- Při nákupu srovnává zboží dle ceny či jednotkové ceny
- Porovná své potřeby a přání se svými finančními možnostmi
- Sestaví jednoduchý rozpočet
- Uvede příklady zvýšení příjmů a snížení výdajů
- Vysvětlí proč spořit
- Uvede příklady jak spořit
- Objasní vznik dluhů
- Objasní rizika půjček

V dotazníku se nacházely 3 otázky uzavřeného typu a 10 otevřených. Na první typ otázek děti reagovaly zaškrtnutím jedné z možností, naopak ve druhém typu otázek děti své odpovědi volně dopisovaly na vyhrazené prázdné linky.

5.5.2 Struktura rozhovoru s otevřenými otázkami – 2. část

Rozhovor přirozeně navazuje na předchozí test a současně jej doplňuje. Je sestaven z 10 otevřených otázek a zaměřen na praktické dovednosti účastníka, na jeho hlubší znalosti dané problematiky a také osobní zkušenosti. Rozhovor spolu s testem mapuje komplexní znalosti a dovednosti na úrovni praktické i teoretické.

5.6 Výsledky dotazníku a jejich analýza – 1. část

Následující podkapitola je určena k přehlednému vyhodnocení a možné interpretaci jednotlivých položek v dotazníku. Do rozboru jsou zahrnuty některé vybrané odpovědi participantů, které činí výzkum autentičtější. Pro přehlednost jsou odlišeny kurzívou.

Každá z otázek byla hodnocena pomocí bodů. Výsledky byly zpracovávány za účasti vyučující 1. stupně. Pro přehlednost jsou účastníci rozděleni do 3 kategorií. Kategorie ÚR – úplná rodina, kategorie NR - neúplná rodina a poslední kategorie DD – dětský domov. Jelikož se v každé kategorii nacházejí dva participant, byli pro přehlednost označeni A a B.

Pod každou otázkou byla vložena tabulka označující počet bodů získaných jednotlivými participanty ve všech kategoriích.

DOTAZNÍK

1.otázka: Honzík má za úkol obstarat nákup. Je zapotřebí koupit:

- 1/2 chleba
- 2 litry mléka
- 3 bílé jogurty
- těstoviny

Odhadni, jakou nejmenší částku si s sebou Honzík musí vzít, aby mu peníze na nákup stačily.

- A) 50 Kč
  - B) 200 Kč
  - C) 500 Kč
-

Oba účastníci z kategorie Úplná rodina (dále jen ÚR) odpověděli správně, tedy prokázali schopnost odhadnout správnou hodnotu kupované věci. Taktéž tomu bylo u účastníků z kategorie Neúplná rodina (dále jen NR). Pouze v kategorii Dětský domov (dále jen DD) účastník A odpověděl chybně. Jeho odhadovaná částka byla 500 Kč. Participanti svou správnou odpovědí mohli získat 1 bod.

Max. počet získaných bodů pro tuto otázku: 1

	ÚR	NR	DD
A	1	1	0
B	1	1	1

2.otázka: O den později šel Honzík ještě jednou do obchodu. Tentokrát měl nakoupit: sirup malinový, káva Nescafe, 2 balení polohrubé mouky, 10 rohlíků a neperlivou vodu. Podívej se na paragon, který mu paní prodavačka vystavila. Urči, zda je v pořádku. Pokud nalezněš chybu, napiš ji dolů na řádek.

Účtenka za Honzíkův nákup:

Sirup malinový	40,-
Mouka polohrubá 14 CZK x 2	28,-
Rohlík bílý 2 CZK x 10	20,-
Neperlivá voda 15 CZK x 2	30,-
Káva Nescafe	170,-
Celkem:	288,-

V kategorii ÚR účastník A chybu špatného načtení položky objevil a následně popsal, druhý účastník B chybu neodhalil. V kategorii NR byla chyba odhalena oběma účastníky. V případě DD byla chyba zjištěna pouze participantem A, participant B odvětil, že je vše v pořádku. Cílem a smyslem tohoto úkolu bylo prokázat schopnost zkontrolovat, zda množství a cena zboží odpovídá uvedeným informacím na paragonu.

Max. počet získaných bodů pro tuto otázku: 1

	ÚR	NR	DD
A	1	1	1
B	0	1	0

3.a 4. otázka: Vypočítej níže, kolik by Honzíkovi měla paní prodavačka vrátit, kdyby platil pětisetkorunou, a načrtni, jak by vrácená hotovost mohla vypadat. (Použij bankovky, mince – příklad na obrázku.):

Napříč všemi kategoriemi byla v obou úkolech úspěšnost 100 %. Každý z participantů správně nejen vypočítal, kolik by mu mělo být vráceno, ale současně i prokázal svou

orientaci v bankovkách a mincích, které je schopen správně používat. Všichni účastníci získali 2 body.

Max. počet získaných bodů pro tuto otázku: 2

	ÚR	NR	DD
A	2	2	2
B	2	2	2

5.otázka: Petr potřebuje koupit 10 kg jahod na zavařování. V prodejně má možnost jahody koupit buď na váhu – tedy volně prodejně - či ve vaničce, která se prodává po 5 kg.

1 kg volně prodejných jahod stojí 43 Kč

5 kg jahod ve vaničce stojí 200 Kč

Co dá Petr do košíku, aby byl nákup co nejvýhodnější?

Z kategorie ÚR byla u obou účastníků A i B zvolena správná, výhodnější varianta, tedy dvě pětikilogramové vaničky. Ve skupině NR byla vybrána správná odpověď pouze participantem B, druhý vybral variantu chybnou. V poslední kategorii DD byla situace zcela stejná jako v předchozí kategorii NR.

V tomto úkolu měli žáci prokázat schopnost zvolit výhodnější nákup. Tuto dovednost lze označit jako dovednost důležitou pro praktický život. Účastníci zde mohli získat 1 bod.

Max. počet získaných bodů pro tuto otázku: 1

	ÚR	NR	DD
A	1	0	0
B	1	1	1

6.otázka: Marek má tři přání:

- horské kolo za 8 500 Kč
- PC hry za 1 300 Kč
- skateboard za 2 150 Kč

Ví, že na narozeniny, které má za půl roku, dostane 500 Kč od rodičů a 200 Kč od babičky. Marek dostává každý měsíc 250 Kč kapesné. Uveď, co si Marek po svých narozeninách bude moci ze svých přání zakoupit?

V otázce číslo 6 mělo být účastníky prokázáno, že jsou schopni porovnat své potřeby a přání se svými finančními možnostmi. Tato dovednost je pro běžný život velice podstatná, chrání nás před zbytečnými půjčkami, dluhy, nerozumným nakládáním s financemi a v neposlední řadě nás staví do role, kdy jsme schopni přemýšlet a rozlišovat kategorie zbytných a nezbytných potřeb.

Správnou odpovědí byla koupě PC her a současně i skateboardu. V kategorii ÚR byl úkol správně spočítán a zodpovězen účastníky A i B. Získali tedy 2 body. Nejinak tomu bylo v kategorii NR, kde účastníci získali také plný počet bodů. V poslední kategorii DD jeden z participantů uvedl, že neví, a druhý odpověděl, že si může zakoupit všechny tři položky. Oba participanti byli vyhodnoceni za 0 bodů.

Max. počet získaných bodů pro tuto otázku: 2

	ÚR	NR	DD
A	2	2	0
B	2	2	0

7.otázka: Uveď, co všechno se musí v domácnosti platit, vymysli alespoň 5 položek.

Tato otevřená otázka byla vybrána za účelem prověřit, zda žáci mají přehled o fungování běžné domácnosti a zda u nich existuje povědomí o povinnosti pravidelně platit určité položky.

Z kategorie ÚR participant A uvedl všech 5 položek – což bylo uvedeno jako minimum. Jeho odpověď byla: *Nájem, elektřina, hračky, oblečení, jídlo*. Z odpovědi je patrné, že oplývá základním přehledem, ale jelikož ve své odpovědi uvedl položku *hračky*, je zřejmé, že neumí dostatečně rozlišit zbytné od nezbytného. Participant B z téže kategorie uvedl pouze 4 položky: *Elektrika, plyn, topení, voda*. Všechny položky jsou správné, ale jelikož byl schopen uvést pouze 4 z nich, domnívám se, že u něj není přehled zcela komplexní. Oba zúčastnění A i B obdrželi celkem 4 body.

Ve skupině NR bylo participantem A uvedeno: *Voda, elektřina, plyn, nájem a jídlo*. Tedy získal plný počet bodů. Účastník B téže kategorie odpověděl: *Plyn, elektrika, voda, pojistky, nájem*. Obdržel tedy také plný počet bodů.

V kategorii DD participant A odvětil: *Nábytek, nákup, voda a plyn*. Participant nejenže nedodržel minimální počet položek, ale navíc také uvedl položku *nábytek*, kterou neřadíme mezi nezbytné položky nutné pro fungování domácnosti. Získal tedy 3 body. Participant B stejné kategorie uvedl, že neví, tedy nezískal žádný bod.

Max. počet získaných bodů pro tuto otázku: 5

	ÚR	NR	DD
A	4	5	3
B	4	5	0

8.otázka: Níže jsou uvedeny některé možné příklady rodinných výdajů. Zakroužkuj ty, které jsou podle tebe nezbytné pro fungování domácnosti a rodiny v ní žijící.

☐ Elektřina	☐ Hračky
☐ Výlety	☐ Restaurace
☐ Nájem	☐ Pojistky
☐ Návštěva cukrárny	☐ Jídlo do domácnosti
☐ Kino	☐ Provoz auta
☐ Jízdné do práce	

V této otázce žáci vybírali správné odpovědi pomocí kroužkování. Účastníci měli prokázat svou schopnost rozlišit zbytné od nezbytného. Pro běžné fungování je tato dovednost velice podstatná, aby nedocházelo k absenci peněz tam, kde jsou opravdu potřeba, a to třeba právě z důvodu investování do věcí zbytných. Dále nás chrání před zbytečnými půjčkami a následným zadlužením.

Za správné odpovědi považujeme: Elektřina, nájem, jízdné do práce, pojistky, jídlo do domácnosti, provoz auta. Správnou volbou mohl účastník obdržet celkem 6 bodů. Za každou chybnou odpověď byl odečten bod.

V kategorii ÚR účastník A označil: *elektřina, výlety, nájem, jízdné do práce, pojistky, jídlo do domácnosti, provoz auta a hračky*. Tento účastník vybral 2 položky, které zajisté nemůžeme řadit mezi položky nutné pro fungování domácnosti a to: *výlety a hračky*. Byly mu tedy odečteny 2 body, po jejich odečtení získal celkem 4 body. Zúčastněný B zakroužkoval 5 správných položek: *Elektřina, nájem, jízdné do práce, pojistky, jídlo do domácnosti*. Položku *provoz auta* nepovažoval za nezbytnou, tedy ji neoznačil. Získal tedy 5 bodů z možných 6.

Ve skupině NR oba zúčastnění obdrželi plný počet bodů. Označili správně všechny nezbytné položky.

V poslední skupině DD participant A označil pouze 2 položky, a to *jídlo do domácnosti a elektřinu*. I přes fakt, že obě položky jsou správné, množství zakroužkovaných odpovědí nám napovídá, že znalost v této oblasti není dostatečná a přinesla mu pouze 2 body. Participant B označil položky 4: *Elektřina, nájem, restaurace a jídlo do domácnosti*. Jelikož byla zvolena odpověď *restaurace*, byl mu strhnut 1bod. Získaný počet je tedy celkem 3 body.

Max. počet získaných bodů pro tuto otázku: 6

	ÚR	NR	DD
A	4	6	2
B	5	6	2

9.otázka: V domácnostech často dochází k plýtvání za elektřinu, topení a vodu. To pro rodinu znamená i vyšší výdaje za domácnost. Uveď příklady nesprávného zacházení, díky kterému dochází k plýtvání (uveď minimálně 3 příklady):

Nesprávné ekonomické zacházení a zbytečné plýtvání je jedním z dopadů nízké finanční gramotnosti, které vede ke zbytečnému nárůstu výdajů. Jelikož děti samy uváděly konkrétní příklady, dostaly jsme přesný obrázek toho, zda jsou tyto základy ekonomického povědomí u dětí budovány.

Maximální možný počet dosažených bodů u 9. otázky byly 3 body. Účastník A z ÚR získal plný počet bodů. Uvedl: *Když si čistím zuby, nenechávám téct kohoutek, nenechávám rožnuto nikde, kde zrovna nejsem, nesprchuji se zbytečně dlouho.* Účastník B ze stejné kategorie uvedl pouze 2 příklady, oba správné. Získal tedy 2 body: *Když odejdeme z místnosti, tak vždy zhasneme. Nenechám otevřené okno a zapnuté topení.*

V kategorii NR získal participant A 0 bodů, jelikož neuvedl ani jednu položku. Participant B vyplnil: *Nenechávám téct zbytečně vodu, když ji nepotřebuju a zbytečně nesvítím.* V této otázce obdržel tedy celkem 2 body.

V poslední kategorii DD zúčastněný A reagoval: *Moc vody ve vaně, zaplé topení v létě, dám příliš vody do konvice, kterou nevyužiju.* Svými správnými odpověďmi získal plný počet bodů. Druhý účastník B získal body 2. Jeho dopovědi bylo: *Zbytečně dlouho ve vaně nebo sprše, vypínám tv nebo pc, když ho nepoužívám.*

Max. počet získaných bodů pro tuto otázku: 3

	ÚR	NR	DD
A	3	0	3
B	2	2	2

10.otázka: Proč myslíš, že je důležité spořit své peníze? Zkus popsat níže:

Tato otázka si kladla za cíl zjistit, zda děti rozumí podstatě spoření a ví, v čem je jeho přínos a hodnota.

Napříč všemi odpověďmi všech zúčastněných byly uznány pouze následující dvě odpovědi participantů A a B z kategorie NR: *Na zlé časy. A dále: Když ti třeba vyhoří dům nebo se stane něco nečekaného. Všechny ostatní odpovědi nevystihovaly podstatu spoření, například: Abychom si mohli koupit nové oblečení.*

Max. počet získaných bodů pro tuto otázku: 1

	ÚR	NR	DD
A	0	1	0
B	0	1	0

11.otázka: Vysvětli, co je to dluh, a uveď, jak se do něj dostaneš?

Tuto otázku se podařilo správně zodpovědět všem zúčastněným ve všech kategoriích. Úspěšnost dosáhla tedy 100 %. Správná odpověď byla hodnocena 1 bodem. Níže uvádím některé z odpovědí:

- *Když máš málo peněz a půjčíš si třeba od kamaráda, tak potom mu je dlužíš a musíš mu to vrátit.*
- *Dluh je, že si půjčíme peníze od banky nebo třeba kámoše a pak to musíme splácet.*
- *Do dluhu se můžu dostat tak, že si půjčím půjčku, kterou musím vrátit.*

Max. počet získaných bodů pro tuto otázku: 1

	ÚR	NR	DD
A	1	1	1
B	1	1	1

12.otázka: Kdo je to exekutor?

Tato otázka navazuje na předchozí otázku, kterou rozšiřuje. Správným zodpovězením účastník prokazuje, že se orientuje v tom, jaký dopad může mít dlouhodobé nesplácení dluhů. Nutné je zdůraznit, že problematika exekuce je ve škole zmíněna velice okrajově. Zjišťujeme tedy spíše to, zdali se měl možnost žák setkat s touto tematikou v osobním životě. Správná odpověď byla ohodnocena 1 bodem.

Vyhovující odpověď poskytl pouze účastník A z kategorie DD. Níže uvádím její přesné znění: *Člověk, který ví o mých dluzích a chce, abych platil a pokud nezaplatím, tak mi může vzít majetek.* Z nesprávných odpovědí předkládám:

- *Je pán, kterému dáváme nájem.*
- *Je někdo, kdo spravuje topení v bytě.*
- *Pán nebo paní, kteří kontrolují jízdenky.*

Max. počet získaných bodů pro tuto otázku: 1

	ÚR	NR	DD
A	0	0	1
B	0	0	0

13.otázka: Zakroužkuj správnou odpověď. Co dělat, když mé výdaje převyšují mé příjmy? (To, co vydělám mi nestačí na to, co musím zaplatit.)

- Omezím výdaje.**
- Půjdu si půjčit do banky.**
- Půjčím si od známých či kamarádů.**
- Neudělám nic, raději počkám.**

Poslední otázka byla zvolena formou kroužkování. Participanti mohli získat 2 body, za každou chybnou odpověď jim byl strhnut bod. Překvapujícím výsledkem je, že nikdo z účastníků neobdržel jediný bod.

Všichni by v této situaci zvolili jako správné řešení půjčku buď od banky či přátel. Participant A z kategorie DD navíc zakroužkoval možnost d), tedy by neudělal nic a raději počkal. Pouze účastník B z kategorie ÚR by omezil výdaje. Jelikož ale současně zvolil jako správné řešení b), tedy by si půjčil v bance, body se anulovaly, tedy získal 0 bodů.

Max. počet získaných bodů pro tuto otázku: 2

	ÚR	NR	DD
A	0	0	0
B	0	0	0

5.6.1 Komplexní výsledky dotazníku – 1. část

Maximální možný počet bodů, který mohl každý z účastníků získat v rámci 1. části výzkumu, tedy v rámci dotazníku, bylo 26. Nejvyšší skóre získal participant B ze skupiny NR s 22 body, naopak nejnižší počet získal účastník B z kategorie DD s 9 body.

V rámci skupiny, tedy po sečtení bodů v jednotlivých kategoriích, získali nejvíce bodů participant A z kategorie NR se 41 body. Na 2. místě se umístili účastníci z ÚR s 37 body. Na posledním místě, tedy s nejnižším počtem dosažených bodů, se umístila skupina DD s 22 body.

Jelikož je dotazník pouze 1. částí celého výzkumu, není vhodné předběžně vyhodnocovat necelistvé výsledky. V této části jsme pouze schopni konstatovat pořadí úspěšnosti jednotlivých kategorií a úspěšnost definovat v %. Viz níže.

Max. počet získaných bodů za všechny správné otázky: **26**

	ÚR	NR	DD
A	19	19	13
B	18	22	9

Max. počet získaných bodů za všechny otázky v rámci jednotlivých skupin: 52

	ÚR	NR	DD
A+B	37	41	22

Úspěšnost jednotlivých skupin v procentech:

	ÚR	NR	DD
A+B	71 %	79 %	42 %

5.7 Získané odpovědi z rozhovoru a jejich interpretace– 2. část

Ve 2. části výzkumu se dostáváme k metodě kvalitativní, tedy k samotnému rozhovoru. Rozhovor je složen z 10 otevřených otázek. V následující podkapitole se pokusíme o jejich interpretaci. Do rozboru jsou zahrnuty některé vybrané odpovědi participantů, které činí výzkum autentičtější. Pro přehlednost jsou odlišeny kurzívou.

Výsledky byly zpracovávány za účasti vyučující 1. stupně. Pro přehlednost jsou účastníci rozděleni do tří kategorií, tak jak tomu bylo v první části, tedy v dotazníku. Kategorie ÚR – úplná rodina, kategorie NR - neúplná rodina a poslední kategorie DD – dětský domov. Jelikož se v každé kategorii nacházejí právě dva participanté, byli pro přehlednost označeni A a B, jak tomu bylo již u dotazníku.

ROZHOVOR

1.otázka: Slyšel/a jsi někdy pojem finanční gramotnost? Pokud ano, kde?

V kategorii ÚR se ani jeden z účastníku nesetkal s tímto pojmem. Ve druhé kategorii NR se naopak s pojmem finanční gramotnost setkali oba zúčastnění. Participanti A i B uvedli, že se s tímto pojmem setkali v televizi, asi v reklamě. V poslední kategorii DD se účastník A s tímto fenoménem sice setkal, ale neví kde. Účastník B uvedl, že jej nikdy neslyšel.

2.otázka: Chodíš někdy nakupovat? Sám/a nebo s někým?

Tuto otázku zodpověděli všichni participanti shodně. Každý z nich absolvuje nákupy jak sám, tak v doprovodu jiné osoby, nejčastěji byla zmíněna babička, máma či táta.

Jeden ze zúčastněných doplnil, že drobnosti nakupuje sám, ale větší položky s dospělým. Tuto odpověď považuji za zajímavý podnět pro zavedení podobné otázky do následující studie. Sděluje nám totiž informaci, zda rodiče nechávají své děti nakupovat i předměty vyšší ceny, tedy zda je jim vkládána důvěra při manipulaci s vyšší částkou peněz a zda je jim tato zkušenost vůbec zprostředkována. V neposlední řadě udává informaci, zdali si na takovýto počín dítě troufá.

3.otázka: Jakým způsobem se dá v obchodě platit?

V kategoriích ÚR a NR byly odpovědi správné. Za správnou odpověď považujeme: penězi a platební kartou. Pouze v kategorii DD byla odpověď u jednoho z participantů nedostatečná. Participant B uvedl, že platit se dá pouze penězi.

4.otázka: Šetříš si své peníze? Pokud ano, z čeho? Na co?

V kategorii ÚR si oba zúčastnění šetří své peníze. Účastník A si šetří na telefon, a to z kapesného. Naopak druhý účastník B si strádá z peněz za narozeniny či svátek. V současné době ale na nic konkrétního.

V kategorii NÚ si také šetří oba účastníci, ale ani jeden z nich nemá kapesné, šetří si peníze pouze z narozenin. Participant A si šetří peníze do budoucna. Účastník B zatím ještě neví.

V poslední skupině DD účastník A odpověděl: *Nešetřím si na nic, nepotřebuji to. Kapesné dostávám každý měsíc.* Odpověď druhého participanta ze stejné kategorie byla obdobná: *Nešetřím, ale kapesné pravidelně dostávám.*

5.otázka: Když jdeš nakupovat, porovnáváš ceny v obchodě? Snažíš se nakoupit co nejvýhodněji?

Porovnávání cen může jak jednorázově, tak i v dlouhodobém měřítku výrazně ušetřit naše finance. Člověk získá přehled o produktech nabízených v rámci jednotlivých kategorií zboží a současně si vybuduje a upevní představu o hodnotě kupované věci. Tedy pokud je zboží nadceněno, kupující je schopen to snadněji odhalit.

V kategorii ÚR vždy porovnávají ceny kupovaného zboží z důvodu ušetřit své finance. To stejné zaznělo v kategorii NR. V poslední skupině DD účastník A odpověděl: *Ceny asi někdy porovnávám, teď nevím.* Jinou taktiku zvolil participant B z téže kategorie, který vždy koupí jen to, co zná.

6.otázka: Co dělat, když na paragonu najdeš chybu?

Převážná část zúčastněných by v této situaci zvolila okamžitý návrat do prodejny s cílem řešit vzniklou situaci s pokladní, u které chyba nastala. Tento postup je variantou správnou. Pouze oba zúčastnění ze skupiny DD by nastalou situaci řešili odlišně. Účastník A po delší úvaze odpověděl, že neví. Účastník B by vše nejprve oznámil vychovateli a až s ním by se vrátil do prodejny chybu nahlásit. Obě odpovědi jsou hodnoceny jako chybné.

Účastník svou správnou odpovědí prokazuje asertivitu neboli sebejistotu v oblasti finanční gramotnosti, dále schopnost správně a včas reagovat a nalézt vhodné řešení pro danou situaci.

7.otázka: Povídal sis někdy s někým o tom, co domácnost vyžaduje, aby fungovala?

V kategorii ÚR si participant A o tom, co domácnost vyžaduje, s nikým nepovídá. Naopak druhý účastník B o tomto tématu s rodiči hovoří občas. Účastníci A i B z kategorie NR odpověděli, že tuto problematiku řeší často s mámou. V poslední kategorii oba z participantů odpověděli *ne*.

Tuto otázku řadíme mezi klíčové, jelikož se zde bezprostředně dozvídáme, do jaké míry je rodina zdrojem informací v otázce hospodaření. A zda absence rodiny pro skupinu DD představuje v těchto znalostech handicap.

8.otázka: Už sis někdy vydělal/a nějaké peníze? Pokud ano, jak?

Tato otázka nám podává informaci, zdali se již účastníci měli možnost setkat bezprostředně s procesem vydělávání peněz. Tedy zdali znají hodnotu práce a její přínos.

Participant A z kategorie ÚR odpověděl: *Ano, pomáhám tátovi ve firmě.* Druhý účastník odpověděl, že nikoliv. Z kategorie NR oba zúčastnění odpověděli, že s prací nemají žádné zkušenosti a stejnou odpověď jsme získali i u obou účastníků skupiny DD.

9.otázka: K čemu je PIN kód?

Předposlední otázkou jsme sledovali, zda u dětí existuje povědomí o ochraně osobních věcí/služeb. Zda ví, jaká je funkce PIN kódu.

Získané informace jsou následující: Oba participanty skupiny ÚR ví, že PIN kód slouží k ochraně, stejná odpověď byla získána i u skupiny NR a DD. Uvádím některé z odpovědí: *K telefonu, aby se mi tam nikdo nedostal. K účtu v bance, aby mi neukradli peníze.*

10.otázka: Představ si, že tvému staršímu kamarádovi přišel email z banky, ve kterém je napsáno, že došlo k výpadku serveru a je nutné obratem zaslat své údaje o bankovním účtu zpět. Co mu poradíš a proč?

V poslední otázce, která byla koncipována čistě prakticky - formou vytvořené situace, jsme se snažili odhalit, jak moc jsou žáci snadným terčem podvodu.

Ve skupině ÚR participant A odpověděl: *Raději ne, mohl by se tam někdo nabourat a vzít peníze.* Odpověď účastníka B téže kategorie byla podobná: *Ne, je to nebezpečné, může to být třeba zloděj.* Podobné odpovědi jsme získali i od skupiny NR. Účastník A odpověděl: *Určitě aby to nedělal, může to být podvod.* Druhý účastník email také považoval za podvod a svému kamarádovi by doporučil, ať nic neposílá. V poslední skupině DD účastník A odpověděl: *Poradil bych mu, aby to co nejrychleji poslal, aby nedostal třeba pokutu.* Účastník B odpověděl, že neví.

Domnívám se, že tento typ otázky byl velice přínosný, doporučila bych zahrnout více těchto praktických situačních příkladů, dávají nám přesný obraz toho, jak jsou žáci své znalosti schopni v běžném životě aplikovat.

5.7.1 Vyhodnocení rozhovoru –2. část

Při vyhodnocování rozhovoru se pokusíme slovně zhodnotit a interpretovat nejen zvolené odpovědi a postupy jednotlivých účastníků, ale poukážeme i na četnost jejich příležitostí aplikovat a rozšiřovat své znalosti finanční gramotnosti v běžném životě v kontextu jejich zázemí.

Rozhovor byl kvůli vyhodnocování, a to zejména z důvodu přehlednosti, rozdělen do dvou částí: Na část první, která hodnotí teoretické a praktické dovednosti, a na část druhou, která nám dává informaci o tom, zda a na kolik účastník využívá skutečných příležitostí k získávání zkušeností pro rozvoj finanční gramotnosti.

Byla tedy vytvořena tabulka skládající se ze dvou zmíněných částí, do níž byla zanesena i informace o počtu dosažených bodů z předchozí části – tedy dotazníku – pro komplexnost. Tabulka je umístěna pod celkové vyhodnocení jednotlivých participantů každé kategorie.

Níže uvádím orientační tabulku, proměnná X nám udává, kolik správných postupů či řešení zvolil participant z maximálně možných. V řádku *osobní zkušenost* dostáváme informaci, kolik ze čtyř námi sledovaných příležitostí k získání informací pro navýšení finanční gramotnosti využívá.

Celkové skóre - Dotazník	X z 26
Teoretické a praktické úkoly - Rozhovor	X z 5
Osobní zkušenost - Rozhovor	X ze 4

Pro úplnost uvádím všechny čtyři příklady pro poslední zmiňovanou položku v tabulce: 1) chodí nakupovat sám či s někým, 2) šetří si své peníze, 3) povídá si s dospělým o chodu domácnosti, 4) má osobní zkušenost s výdělkem vlastních peněz.

Osobní zkušenost je pro finanční gramotnost vysoce ceněná.

Kategorie ÚR, participant A

Tento účastník, jenž pochází z rodiny úplné, má možnost nakupovat s rodiči i sám, tedy může čerpat finanční zkušenosti hned ve dvou případech. Jelikož nakupuje i bez dozoru dospělé osoby, je mu tedy přisuzována jakási zodpovědnost, která je pro pokrok

velice důležitá. Tato situace je pro rozvoj finanční gramotnosti ideální. Participant správně zodpověděl i otázku, která zjišťovala možnosti placení. V dalším bodě bylo zjištěno, že tento účastník má z domu osobní zkušenosti s vlastním hospodařením. Je mu přidělováno kapesné, se kterým sám nakládá, a je schopen si šetřit na jím zvolený cíl. Tedy jeho osobní zkušenost s financemi je i v tomto případě hodnocena jako ideální. V otázce, zda porovnává ceny v obchodě, uvedl, že ano. Tedy schopnost ekonomického myšlení a následného počínání v oblasti financí se i v tomto bodě prokázala. Současně nás přesvědčil, že by dokázal i správně reagovat v praxi, tedy v běžném životě. Uvedl, jak náležitě vyřešit situaci v případě nalezení chyby na účtence. Překvapivá informace je, že tento participant doma nikdy s rodiči osobně nehovořil o tom, co domácnost vyžaduje, aby fungovala, přesto ale tyto znalosti v dotazníku prokázal. Dalším pozitivním přínosem pro jeho finanční gramotnost byl fakt, že se již setkal s vlastním finančním výdělkem. V předposledním bodě správně vysvětlil funkci PIN kódu a v bodě posledním zcela perfektně poradil svému příteli, jak se zachovat v námi popisované situaci.

Celkové výsledky participanta A, kategorie ÚR

Tento participant v dotazníku obdržel 19 bodů z 26. To bylo 2. nejvyšší dosažené skóre, současně ve 2. části prokázal své praktické i teoretické dovednosti. Přínosnou informací pro nás bylo, že tento účastník má maximální možné zkušenosti v oblasti financí, které byly námi zkoumány.

Celkové skóre - Dotazník	19 z 26
Teoretické a praktické úkoly - Rozhovor	5 z 5
Osobní zkušenost - Rozhovor	3 ze 4

Kategorie ÚR, participant B

Účastník B z úplné rodiny nám podal téměř identické odpovědi jako tomu bylo u předchozího účastníka A téže kategorie. Jeho odpovědi a zkušenosti se neshodovaly pouze v otázce číslo 7. a 8. Tento participant si na rozdíl od účastníka A s rodiči o fungování domácnosti povídá, tedy v jeho případě má o příležitost k získání informací a zkušeností v oblasti finanční gramotnosti navíc. V otázce číslo 8 uvedl, že na rozdíl od participanta A žádnou zkušenost s vlastním výdělkem nemá.

Celkové výsledky participanta B, kategorie ÚR

V dotazníku tento účastník obdržel 18 bodů. V rozhovoru prokázal nejen znalosti na úrovni teoretické, ale i praktické dovednosti ve sledované oblasti.

Celkové skóre - Dotazník	18 z 26
Teoretické a praktické úkoly - Rozhovor	5 z 5
Osobní zkušenost - Rozhovor	3 ze 4

Kategorie NR, participant A

Účastník A z kategorie neúplná rodina chodí nakupovat sám pouze někdy, ale většinou s mámou. Má tedy pravidelné zkušenosti z obou situací, což je pro rozvoj finanční gramotnosti optimální. Správně zodpověděl otázku týkající se způsobu placení. Dále uvedl, že kapesné nemá, ale že si šetří, i když na nic konkrétního. Absence pravidelného kapesného nás obírá o možnost častějšího zacházení s penězi, tedy o pravidelnou zkušenost, která je v této oblasti velice podstatná. Když jde nakupovat, vždy porovnává ceny, což svědčí o jeho dobrých základech v oblasti ekonomického myšlení. Správně postupoval při zjištění, že na jeho paragonu se nachází chyba. Doma si s mámou povídá o fungování domácnosti a o tom, co domácnost vyžaduje. Tato zkušenost je velice cenná, protože při běžném, obyčejném povídání můžeme získat velké množství důležitých informací. Osobní zkušenost s výdělkem peněz u něj není. Zcela správně vystihnul, k čemu slouží PIN kód a také obstojně poradil svému příteli v otázce situační.

Celkové výsledky participanta A, kategorie NR

Tento účastník obdržel v dotazníku 19 bodů – stejný počet jako obdržel participant A z kategorie ÚR. V rozhovoru prokázal nejen své praktické, ale i teoretické znalosti. Z pohledu zkušeností byl ochuzen pouze o zkušenost s kapesným a výdělkem.

Celkové skóre - Dotazník	19 z 26
Teoretické a praktické úkoly - Rozhovor	5 z 5
Osobní zkušenost - Rozhovor	3 ze 4

Kategorie NR, participant B

Účastník B ze skupiny neúplná rodina chodí nakupovat sám nebo s babičkou. Tuto odpověď hodnotíme jako nejvíce přínosnou, jelikož zahrnuje nejvíce zkušeností. Dále správně zodpověděl otázku, jak lze v obchodě platit. Kapesné tento účastník nedostává, šetří si pouze z peněz, které obdrží k mimořádným příležitostem (narozeniny, svátek apod.). Absence pravidelného kapesného nás ochuzuje o zkušenost s častější manipulací a nakládáním s penězi, která je v této oblasti velice podstatná. Ceny v obchodě porovnává, což svědčí o jeho dobrém základu v ekonomickém myšlení. Správně reagoval v případě nalezené chyby na paragonu. Současně uvedl, že doma s maminkou často probírají vše důležité pro fungování domácnosti. Zkušenost s výdělkem nemá. Dokázal vysvětlit funkci PIN kódu i správně poradit příteli.

Celkové výsledky participanta B, kategorie NR

Účastník B v dotazníku obdržel nejvyšší počet bodů, a to 22. I přes fakt, že tento participant nemá kapesné a nikdy neměl osobní zkušenost s výdělkem peněz, získal nejvyšší počet bodů v dotazníku a také odpověděl správně na všechny praktické i teoretické otázky v rozhovoru.

Celkové skóre - Dotazník	22 z 26
Teoretické a praktické úkoly - Rozhovor	5 z 5
Osobní zkušenost - Rozhovor	3 ze 4

Kategorie DD, participant A

První účastník A z kategorie dětský domov má zkušenosti s nákupem v doprovodu dospělé osoby i bez ní. Jakým způsobem lze v obchodě platit, zodpověděl správně. V dalším bodě, tedy zdali si šetří, z čeho a na co, jsme se dozvěděli, že tento účastník sice pravidelné kapesné pobírá, ale na nic si nešetří. Tedy přímou zkušenost s procesem šetření a jeho přínosem nemá. V další otázce uvedl, že ceny asi někdy porovnává, ale není si teď přesně jistý. Hodnocení této odpovědi bylo tedy 0. Na otázku, co by udělal v případě, že by našel chybu na paragonu, odpověděl, že neví. Participant neprokázal znalost postupu při řešení tohoto problému. Co se týká jeho osobních zkušeností, tento účastník neměl nikdy možnost prodiskutovat, co fungování běžné domácnosti vyžaduje, současně u něj není ani osobní zkušenost s vydáváním peněz. Byl schopen správně vysvětlit, k čemu je PIN kód,

ale na praktickou situační otázku, co by poradil svému kamarádovi v popsaném případě, odpověděl chybně.

Celkové výsledky participanta A, kategorie DD

Tento účastník v 1. části, tedy v dotazníku, obdržel 2. nejnižší počet získaných bodů. Získal 13 bodů z možných 26. Toto číslo odpovídá 50% úspěšnosti. V rozhovoru si poradil pouze s jednou praktickou otázkou ze tří, na teoretické otázky odpověděl správně. U tohoto účastníka, spolu s účastníkem B téže kategorie, byl zjištěn nejnižší počet příležitostí pro získání osobní zkušenosti v oblasti finanční gramotnosti.

Celkové skóre - Dotazník	13 z 26
Teoretické a praktické úkoly - Rozhovor	3 z 5
Osobní zkušenost - Rozhovor	1 ze 4

Kategorie DD, participant B

Participant B z poslední kategorie dětský domov taktéž nakupuje sám i s někým. Na otázku, jakým způsobem se dá v obchodě platit, odpověděl *penězi*, tedy jeho odpověď byla nedostatečná. Dále jsme zjistili, že tento účastník nešetří své peníze a jeho zdrojem je pravidelné kapesné. V dalším bodě rozhovoru účastník uvedl, že ceny v obchodě nesrovnává, kupuje pouze a jen to, co zná. Jeho odpověď z pohledu finanční gramotnosti je hodnocena jako chybná. V další otázce by participant nesprávně postupoval při zjištění, že na jeho paragonu se nachází chyba. Oznamil by tento problém vychovateli namísto okamžitého návratu do prodejny s cílem řešit tuto záležitost. Osobní zkušenost s tematikou fungování domácnosti nemá, nemá ani zkušenost s vlastním výdělkem. Na praktickou otázku, jak by poradil svému kamarádovi s podvodným emailem, odpověděl, že neví. V otázce, k čemu slouží PIN kód, odpověděl správně.

Celkové výsledky participanta B kategorie DD

Tento účastník získal vůbec nejnižší skóre v 1. části výzkumu. Jím získaný počet nepřesáhl 9 bodů, což v procentech činí necelých 35%.

Z části 2. – rozhovoru - vyplynulo, že u něj nejsou zkušenosti ani s osobním výdělkem, ani s rozhovorem o hospodaření či fungování chodu domácnosti a také postrádá

zkušenosti v oblasti šetření. Jediná zkušenost, ze které čerpá, je při vlastním nákupu či nákupu s jinou osobou.

Po praktické stránce zodpověděl pouze jednu otázku správně, stejně tomu bylo u otázek teoretických.

Celkové skóre - Dotazník	9 z 26
Teoretické a praktické úkoly - Rozhovor	2 z 5
Osobní zkušenost - Rozhovor	1 ze 4

5.8 Závěrečná tabulka shrnující komplexní výsledky

Tabulka uvádí celkovou úspěšnost jednotlivých respondentů a také dosaženou úspěšnost v rámci zkoumané skupiny. Hodnota je předkládána v procentech.

	A	B	A+B
ÚR	77%	74%	76%
NR	77%	86%	81%
DD	49%	34%	41%

5.8 Komplexní interpretace výsledků v rámci skupin

V této části nás čeká nelehký úkol, a to hledat v rámci skupin podobné a rozdílné znaky a následně se je pokusit interpretovat. Zde si i rovnou odpovíme na 1. výzkumnou otázku, tedy: **V jaké míře se liší úroveň FG jednotlivých skupin?**

Nyní se na výsledky samotného výzkumu podíváme bez toho, aniž bychom rozlišovali mezi částmi dotazník a rozhovor. Pokusíme se vystihnout shody a rozdíly ve všech námi získaných informacích.

Ve skupině Úplná rodina byly výsledky participanty A i B téměř, s výjimkou jednoho bodu, identické. Účastník A prokázal 73% úspěšnost v oblasti dotazníku a účastník B 69% úspěšnost. V dalších částech rozhovoru již byly výsledky zcela shodné. V rozhovoru si oba z účastníků věděli rady ve všech třech praktických i teoretických úkolech. Dále jsme se dozvěděli, že ze čtyř námi sledovaných příležitostí k získávání zkušeností zvyšující úroveň finanční gramotnosti využívají tři z nich.

Velice zajímavé zjištění v našem výzkumu bylo, že ve skupině neúplná rodina byly výsledky téměř shodné se skupinou rodina úplná. Participant A dosáhl v dotazníku 73% procentní úspěšnosti a participant B 84% úspěšnosti napříč všemi otázkami v dotazníku. V rozhovoru si počínali správně v teoretické i praktické části ve všech bodech a taktéž využívali 3 ze 4 zdrojů zkušeností, jak tomu bylo u kategorie předchozí.

V kategorii dětský domov byly celkové výsledky diametrálně odlišné - oproti předchozím skupinám byly výrazně nižší. Úspěšnost účastníka A v dotazníku dosahovala přesně 50%. Úspěšnost participanta B byla pouze 35%. Ve druhé části – rozhovoru – byly nižší výsledky také znatelné. Co bylo ale nejvíce signifikantní, byl získaný počet příležitostí pro rozvoj finanční gramotnosti. **U obou participantů nepřesáhl číslo 1.**

5.9 Výzkumné otázky a jejich odpovědi (dále jen VO)

1.VO: V jaké míře se liší úroveň finanční gramotnosti jednotlivých skupin?

Zajímavým zjištěním je, že rozdíl mezi dosaženou úrovní finanční gramotnosti mezi skupinami Úplná a Neúplná rodina je téměř nulový. **Tedy fakt, zda je v rodině přítomnost obou či pouze jednoho z rodičů, je pro rozvoj finanční gramotnosti nevýznamný – nemající vliv.** Viditelný rozdíl výsledků skupin ÚR a NR je pouze vůči skupině Dětský domov. Nejen, že je u této kategorie zaznamenáno výrazně nižší dosažené skóre v dotazníku a v praktické i teoretické části rozhovoru, ale podstatnou až klíčovou informací je, že jejich příležitosti k získávání zkušeností nutné pro rozvoj finanční gramotnosti jsou v obou případech nižší než u obou předchozích skupin.

2.VO: V jaké míře se odlišují praktické dovednosti a zkušenosti v oblasti finanční gramotnosti - tedy fungování v běžném každodenním životě - u jednotlivých skupin?

Odpověď na tuto výzkumnou otázku bude obdobná jako tomu bylo u výzkumné otázky číslo 1. Napříč kategoriemi ÚR i NR byly praktické úkoly v rozhovoru se 100% úspěšností. Praktické úkoly považujeme za stěžejní pro běžný život, tedy je jim přikládána největší váha. U dětí z dětského domova byly praktické dovednosti na výrazně nižší úrovni, oba účastníci zvládli pouze jeden z nabízených prakticky zaměřených úkolů. **Domníváme se tedy, že by tato skupina mohla být v běžném fungování více ohrožena negativními aspekty nízké finanční gramotnosti.**

3. VO: Je úroveň finanční gramotnosti ovlivňována výchovou v rámci rodiny?

Zodpovězení této výzkumné otázky považuji za nejkomplikovanější. Jelikož jsme eliminovali v rámci naší studie všechny možné rozdíly mezi účastníky na minimum – tedy účastníci byli nejen stejného pohlaví, dosahovali také identického stupně vzdělání, ale i sběr dat proběhl v témže časovém období, snažili jsme se, aby jedinou odlišností tedy zůstalo sociální prostředí, ze kterého participanti v rámci kategorií pocházeli. Participanti z rodiny úplné, neúplné a participanti z dětského domova, tedy bez přítomnosti a vlivu rodiny.

Rozdíl ve výsledcích v rámci skupin by nám měl tedy napovídat, jak velkou roli přítomnost či nepřítomnost rodiče hraje. Samozřejmě je nutné na tomto místě znovu zdůraznit, že je zcela nezbytné brát v potaz limity naší studie. I když jsou výsledky získávány z malého vzorku probandů, jasně ukazují, že rozdíly v rámci odlišných kategorií jsou markantní. Proto lze tedy usuzovat, že vliv rodiny zde hraje svou roli.

Šetření ukázalo, že děti vyrůstající mimo rodinu získaly napříč všemi zkoumanými položkami nejnižší skóre. Další zajímavou informací je, že **skutečnost přítomnosti jednoho či obou rodičů na dosaženou úroveň vliv neměla.** Nově zjištěným aspektem **podstatným pro rozvoj finanční gramotnosti se ukázal počet příležitostí, při nichž mohou probandi získávat finanční zkušenosti.** Čím více jich probandi měli, tím vyššího dosáhli skóre. Nejsme tedy schopni určit s naprostou jistotou, do jaké míry je úroveň finanční gramotnosti ovlivněna samotnou příslušností k rodině a do jaké množstvím příležitostí k rozvíjení znalostí a dovedností v oblasti finanční gramotnosti. Nicméně pro komplexnost je nutné dodat, že příležitosti pro získávání vlastních zkušeností jsou rodinou vytvářeny výrazně častěji než dětským domovem. **Z těchto všech informací lze tedy usuzovat, že rodina má na úroveň finanční gramotnosti ze všech aspektů vliv nejvyšší, a to díky příležitostem, které k jejímu rozvoji nabízí.**

4.VO: Jsou děti z dětského domova nejohroženější skupinou z hlediska kriminální činnosti?

Ve 4. výzkumné otázce se vrátíme k poslední kapitole teoretické části diplomové práce, která mapuje otázku rizikového chování vyskytujícího se v ústavní péči – kriminality.

V kapitole číslo 4.3 a 4.4 bylo prokázáno, že kriminalita je častým fenoménem vyskytujícím se právě v dětských domovech. Dokonce některé z výzkumů dokazují, že její

četnost je, pokud sledujeme rozmanitý vzorek ústavů, právě v dětských domovech největší. Současně bylo prokázáno, že nízká finanční gramotnost je jednou z možných příčin kriminality.

Ve zmíněné kapitole jsme došli k závěru, že v případě, kdy náš průzkum odhalí fakt, že osoby z kategorie DD dosáhnou výrazně nízkých výsledků v oblasti finanční gramotnosti, jejich navýšením bychom mohli výskyt kriminálního jednání pozitivně ovlivnit. V našem případě tedy snížit.

Náš výzkum potvrdil, že tyto osoby dosáhly výrazně nižších výsledků ve všech sledovaných kritériích. **Kategorie DD tedy může být řazena mezi nejohroženější skupinu kriminalitou ze všech skupin výzkumu.**

5. VO: Je možné pozitivně ovlivnit kriminalitu u dětí z DD?

Ano. Výsledky šetření prokázaly, že úroveň finanční gramotnosti je u této skupiny osob nízká. Současně víme, že tato nedostatečná úroveň finanční gramotnosti může být jednou z příčin kriminálního jednání. Nabízí se tedy dedukce, že jejím navýšením je možné eliminovat nežádoucí kriminální jednání. V jaké míře, to v této studii určit nedokážeme.

6 Diskuze

Výzkumné šetření s kvalitativními závěry přineslo řadu zajímavých a přínosných informací. Nyní se je pokusím shrnout.

Hlavním cílem a podstatou této diplomové práce bylo zjistit, zda má rodina vliv na dosaženou úroveň ve finanční oblasti. Abychom získali odpovědi na naše otázky, porovnávali jsme úroveň finanční gramotnosti ve třech kategoriích, jejichž rozdíl ve výsledcích nám měl napovědět. Za účelem zajistit co nejpodrobnější a nejspecifičtější výsledky pro zpracování neporovnávali jsme pouze kategorie Úplná rodina a Dětský domov, ale zařadili jsme i kategorii Neúplná rodina.

Aby bylo toto výzkumné šetření proveditelné, bylo nutné získat výzkumný vzorek participantů. Tento úkol se ukázal jako velice nelehký, a to z jednoho prostého důvodu. V Olomouci a jeho okolí nebylo takřka možné zajistit děti z dětského domova v námi požadovaném věku. Nakonec jsme tento vzorek úspěšně našli v Dětském domově v Zábřehu. Otázkou tedy zůstává, zda by kvantitativní výzkum byl v rámci České republiky vůbec možný.

Vybranými technikami pro toto šetření byl dotazník a strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami. Jelikož standardizovaný test pro ZŠ doposud nebyl vytvořen, bylo nutné pro tuto studii speciálně sestavit vlastní dotazník i rozhovor. Klíčové pro jeho samotné vytváření bylo vycházet ze standardů finanční gramotnosti. Ty jsou dány pro 1. a 2. stupeň. Na konci každého stupně jsou přesně definovány výstupy, které by žáci v tomto časovém období měli ovládat. Tedy úroveň bylo možné měřit pouze těsně po dokončení 5. či 9. ročníku.

Dalším podstatným úkolem byla eliminace všech faktorů, které by vytvářely rozdíl mezi účastníky. To vše se nám v rámci výzkumného šetření podařilo. Náš vzorek byl stejného pohlaví, stejného ročníku, sběr dat probíhal v rámci stejného týdne, a to identickým způsobem, se stejnými podmínkami.

Samotný dotazník s rozhovorem svůj účel splňoval, tedy měřil a mapoval nejen teoretické znalosti a praktické dovednosti finanční gramotnosti, ale také jsme se v rámci něj dozvěděli, odkud jsou informace získávány, což se v závěru ukázalo jako jedna z nejpřínosnějších informací. Pro případ dalšího obdobného šetření této problematiky si dovoluji navrhnout menší úpravy či doplnění rozhovoru. Ty se vynořily až při samotném vyhodnocování:

Otázku číslo 3: **Jakým způsobem se dá v obchodě platit** bych pro příští studii koncipovala jinak. Zaměřila bych se spíše na to, jaké informace a zkušenosti mají děti v tomto věku s platební kartou. Například, kde se zřizuje a jakým způsobem je chráněná.

Otázku 4: **Šetríš si své peníze? Pokud ano, z čeho? Na co?** bych doplnila. Během pročitání odpovědí jednotlivých účastníků jsem došla k závěru, že tato otázka mapuje pouze proces, ale neříká nám, zdali účastníci k cíli opravdu došli, tedy zda si na svá vytyčená přání našetřili. Možná bych tedy doplnila rozhovor o otázku, která by nám říkala, zdali si z ušetřených peněz koupili to, co si přáli, a bylo tak dosaženo jejich finančního plánu.

U otázky číslo 6: **Co dělat, když na paragonu najdeš chybu** dávám ke zvážení doplnit, zdali si účastník kontroluje svoji účtenku a popřípadě v jaké četnosti. Tato činnost je velice důležitá a měla by být dětem co nejvíce vštěpována.

K otázce číslo 9: **K čemu slouží PIN kód** uvádím rozšiřující otázky pro eventuální následnou studii:

- Uved' příklady, kde všude se PIN kód užívá.
- Využíváte sami PIN kód? Pokud ano, uved' kde.
- Považujete za důležité PIN kód chránit? Uveďte, jakým způsobem to lze dělat.

Během vyhodnocování se ukázalo, že otázka číslo 1: **Slyšel/a jsi někdy pojem finanční gramotnost? Pokud ano, kde?** není pro náš výzkum nikterak přínosná, v následné studii bych navrhovala její vyřazení.

V neposlední řadě bych se mnohem více zaměřila na otázky praktického, situačního rázu. Tyto otázky se ukázaly jako velice přínosné a přesně prozrazují, jak s naloženými znalostmi účastníci nakládají.

Nutné je ale zdůraznit, že pokud bychom rozhovor rozšířili, je potřeba počítat i s větší časovou náročností, která v důsledku může neblaze ovlivnit koncentraci participantů.

Troufám si tvrdit, že výzkumné šetření je koncipováno obstojně, ale spatřuji v něm i určitá úskalí. Nejproblémovější byla dostupnost vzorku dětí v kategorii Dětský domov, a to zejména pro svá velice specifická kritéria výběru. Jedním z nabízených řešení by bylo rozšířit zkoumání za naše hranice. Tedy sáhnout i po vzorku z ciziny. Bohužel to s sebou nese další a další překážky a omezení.

U samotných výsledků studie mne překvapilo hned několik zjištění. První z nich je skutečnost, že to, **zdali dítě vyrůstá v úplné či neúplné rodině, nemá na úroveň finanční gramotnosti vliv.**

Dalším z nich je zjištění, že **úroveň finanční gramotnosti dětí z dětského domova je oproti ostatním skupinám výrazně nižší ve všech kritériích. Jejich znalosti jsou podprůměrné.** A zde se nabízí otázka, jak tento nastíněný problém řešit. Po krátké úvaze jsem došla k závěru, že naše výsledky a zjištění jsou v jistém ohledu a svým způsobem pozitivní. Důvod je prostý a vzápětí jej vysvětlím. Nejsme schopni ovlivnit, do jakých podmínek byly děti narozeny, ale to, jaké jim budou dále nabízeny příležitosti k rozvoji finanční gramotnosti, ovlivnit dokážeme. Tedy jakým způsobem nastalou situaci řešit? Nabídnout dětem více těchto příležitostí. Tento úkol by měl být, dle mého názoru, doménou vychovatelů, tedy do jejich plánů by mohly být implementovány praktické i teoretické činnosti vztahující se k finanční gramotnosti.

Dalším přínosem této diplomové práce bylo z mého pohledu nalezení a také potvrzení souvislosti mezi životem v dětském domově, nízkou finanční gramotností a kriminalitou. Jedním z výstupů této práce je myšlenka, že je možné eliminovat kriminalitu těchto dětí, a to navýšením jejich úrovně finanční gramotnosti. Kdyby se kriminalita, byť o pár procent snížila, a to právě v důsledku navýšení finanční gramotnosti, byl by to úžasný počin.

V samotném závěru diskuze se dostávám k hlavnímu úkolu této diplomové práce a jeho naplnění. Z výrazně nižších výsledků v kategorii DD oproti kategoriím ostatním usuzuji, že faktor rodiny svou absencí hraje ve výsledcích výraznou roli. Nově jsme také objevili souvislost mezi dosaženou úrovní finanční gramotnosti a množstvím příležitostí tuto oblast rozvíjet. Z logiky věci plyne, že jelikož je rodina a zkušenosti jako propojená nádoba, kterou nic nedokáže plně v této oblasti kompenzovat (což jsme si i ostatně dokázali v kapitole číslo 2.3.4), je zřejmé, že tyto dva faktory mají na úroveň finanční gramotnosti vliv největší. **Tedy podstata netkví jen a pouze v existenci či absenci rodiny, ale ve zdrojích a příležitostech pro samotnou finanční zkušenost.**

7 Závěr

V závěru celé práce bych ráda zmínila několik osobních postřehů. Na své diplomové práci jsem pracovala několik dlouhých měsíců. Nevnímala jsem toto úsilí jako nepříjemnou povinnost, ale zajímavou životní, profesní i tvůrčí zkušenost. Jak jsem psala v úvodu své práce, toto téma mi připadalo zajímavé z osobních i profesních důvodů. Poprvé jsem vytvářela takto formálně svázanou práci a za pochodu se seznamovala se všemi požadovanými aspekty, hledisky a zásadami. Nechci přeceňovat získané výstupy, protože se zakládají na velmi malém vzorku, a spíše je považuji za jakýsi náznak možného směru, ale zároveň pociťuji, že se mi dané téma povedlo uchopit, ponořit se do něj a vyvodit zajímavé a možná inspirující závěry.

Pro můj osobní, partnerský a mateřský život vplynula z této práce mnohá zjištění, která považuji za důležitá a jsem rozhodnuta uvést je do praxe. Nestací o problematice FG mluvit, přestože debata na toto téma je určitě přínosná. Zásadní význam mají konkrétní prožité zkušenosti. A ty se budu snažit svým dětem zprostředkovávat.

Přestože ještě nevím, na jaké pozici budu v budoucnu jako speciální pedagog působit, stejné předsevzetí si odnáším i do svého profesního života. A i když budou prostředky a metody realizace této myšlenky rozdílné, záměr je totožný – předcházet či minimalizovat osobní, sociální či ekonomické škody a ztráty a předcházet tím případným dalším následkům, které mohou přerůst až k hranici společensky závadného chování či kriminality.

Pevně věřím, že by tato diplomová práce mohla posloužit jako dobře promyšlený a poctivě propracovaný odrazový můstek pro další navazující práci v této oblasti. Jakékoliv výstupy – ať už pro praktický život klientů dětských domovů či jako prevence kriminálního jednání – by mohly být užitečné a společensky přínosné.

8 Bibliografie

Andragogická revue: česko-slovenský vědecký časopis zaměřený na teorii vzdělávání dospělých, rozvoj lidských zdrojů a andragogiku. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2009-2016. ISSN 1804-1698.

BĚLÍK, Václav a HOFERKOVÁ, Stanislava. *Prevence rizikového chování žáků z pohledu pedagogů.* Vydání: první. Hradec Králové: Gaudeamus, 2018. 142 stran. ISBN 978-80-7435-726-8.

CELKOVÉ zadlužení domácností (v mil. Kč) - ekonomika ČNB [online]. Kurzycz. 30.09.2019, [cit. 29.05.2019]. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/cnb/ekonomika/celkove-zadluzeni-domacnosti-v-mil-kc/>

ČNB podporuje rozvoj finanční gramotnosti. In: Dohled a regulace. Praha: Česká národní banka. [online]. c2019 [cit. 2019-08-08]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/dohled-financni-trh/ochrana-spotrebitele/>

Definice finanční gramotnosti. In: *Proč se finančně vzdělávat.* [online]. Praha: Ministerstvo financí Česká republika, c2013 [cit. 2019-05-19]. Dostupné z: <https://www.psfv.cz/>

EYRE, Linda a EYRE, Richard M. *Jak naučit děti hodnotám.* Vyd. 3. Praha: Portál, 2013. 156 s. ISBN 978-80-262-0399-5.

FISCHER, Slavomil a ŠKODA, Jiří. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů.* Vyd. 1. Praha: Grada, 2009. 218 s. Psyché. ISBN 978-80-247-2781-3.

GROHMANN, Antonia, Roy KOUWENBERG a Lukas MENKHOFF, 2015. Childhood roots of financial literacy. *Journal of Economic Psychology* [online]. 51, 114-133 [cit. 2019-05-29]. DOI: 10.1016/j.joep.2015.09.002. ISSN 01674870.

CHMELÁŘ, Tomáš, ed., MATOUŠEK, Oldřich, ed. a PAZLAROVÁ, Hana, ed. *Děti potřebují rodinu: inovativní přístupy v práci s ohroženými rodinami: sborník příspěvků z mezinárodní konference konané v Praze ve dnech 22. a 23.5.2008.* 1. vyd. Praha: Občanské sdružení Člověk hledá člověka, 2008. 105 s. ISBN 978-80-254-2683-8.

JORGENSEN, Bryce I. a Jyoti SAVLA, 2010. Financial Literacy of Young Adults: The Importance of Parental Socialization. *Family Relations* [online]. 59(4), 465-478 [cit. 2019-05-29]. DOI: 10.1111/j.1741-3729.2010.00616.x. ISSN 01976664.

Jsou na odchod do běžného života připraveny děti z dětských domovů? In: Novinky a semináře. Ipsos [online]. c2016-2019, 24.6. 2015 [cit. 2019-08-03]. Dostupné z: <https://www.ipsos.com/cs-cz/jsou-na-odchod-do-bezneho-zivota-pripraveny-deti-z-detskych-domovu>

KONCEPČNÍ RÁMEC FINANČNÍ GRAMOTNOSTI VE VÝZKUMU PISA 2012, In: Mezinárodní šetření. Praha: Česká školní inspekce [online]. c2019, 25.01.2013 [cit. 2019-08-01]. Dostupné z: <https://www.csicr.cz/Prave-menu/Mezinarodni-setreni/PISA/Methodika-setreni/Koncepcni-ramec-financni-gramotnosti-ve-vyzkumu-PI>

KUBÍČKOVÁ, Hana. *Dítě - rodina - instituce, aneb, Jak neztratit budoucnost*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2011. 116 s. ISBN 978-80-7464-017-9.

LANIADO, Nessia. *Děti a peníze*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002. 118 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-671-3.

LICHTENBERKOVÁ, Kateřina a Jana MERUNKOVÁ. *Finančně gramotná a podnikavá škola*. Praha: Yourchance, 2017. ISBN 978-80-906954-0-5.

MANCEBÓN, María 10jesús, Domingo p. XIMÉNEZ 10DE 10EMBÚN, Mauro MEDIAVILLA a José 10maría GÓMEZ 10SANCHO, 2019. Factors that influence the financial literacy of young Spanish consumers. *International Journal of Consumer Studies* [online]. 43(2), 227-235 [cit. 2019-05-29]. DOI: 10.1111/ijcs.12502. ISSN 14706423.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Pozdní následky psychické deprivace a subdeprivace*. 1. vyd. Praha: Psychiatrické centrum, 1997. 69 s. Zprávy; č. 132. ISBN 80-85121-89-1.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. Třetí, upravené vydání (ve Vyšehradu první). Praha: Vyšehrad, 2017. ISBN 978-80-7429-797-7.

MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. 161 s. Studijní texty. ISBN 80-86429-19-9.

MATOUŠEK, Oldřich. *Ústavní péče*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995. 138 s. Studijní texty; Sv. 8. ISBN 80-85850-08-7.

Měření finanční gramotnosti 2015: Kompletní výsledky. In: Pro odborníky [online]. Psvf.cz. 28. 7. 2016, [cit. 29.10.2019]. Dostupné z: <https://www.psvf.cz/cs/pro->

odborniky/mereni-urovne-financni-gramotnosti/2015/mereni-urovne-financni-gramotnosti-2784

Měření úrovně finanční gramotnosti v roce 2010. [online]. Psfv.cz. 30. 4. 2014, [cit. 12.6.2019]. Dostupné z: <https://www.psfv.cz/cs/pro-odborniky/mereni-urovne-financni-gramotnosti/2010/mereni-urovne-financni-gramotnosti-v-roc-2600>

MIKESKOVÁ, Šárka. *Finanční gramotnost pro 1. stupeň základní školy: učebnice*. 1. vydání. Plzeň: Fraus, 2015. 32 stran. ISBN 978-80-7489-252-3.

MIOVSKÝ, Michal a kol. *Prevence rizikového chování ve školství*. Druhé, přepracované a doplněné vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, 2015. 328 stran. Monografie. ISBN 978-80-7422-391-4.

MORENO-HERRERO, Dolores, Manuel SALAS-VELASCO a José SÁNCHEZ-CAMPILLO, 2018. Factors that influence the level of financial literacy among young people: The role of parental engagement and students' experiences with money matters. *Children and Youth Services Review* [online]. 95, 334-351 [cit. 2019-05-29]. DOI: 10.1016/j.childyouth.2018.10.042. ISSN 01907409.

Náhradní rodinná péče: česko-slovenský časopis. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 1998-2004. ISSN 1212-3765.

Národní strategie finančního vzdělávání 2010. In: *Národní strategie finančního vzdělávání 2010* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, c2013-2019 [cit. 2019-05-20]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/narodni-strategie-financniho-vzdelavani-2010>

NAVRÁTILOVÁ, Petra, JIŘÍČEK, Michal a ZLÁMAL, Jaroslav. *Finanční gramotnost: učebnice žáka*. Aktualizované 3. vydání. Prostějov: Computer Media, 2016. 88 stran. ISBN 978-80-7402-256-2.

NOVÁKOVÁ, Iva. *S penězi si poradím: finanční gramotnost pro žáky 1. stupně ZŠ*. Vydání první. Praha: Portál, 2019. 63 stran. ISBN 978-80-262-1474-8.

OECD Financial Education project: background and implementation, [online]. *OECD.org*. [cit. 29.05.2019]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/finance/financial-education/oecdfinancialeducationprojectbackgroundandimplementation.htm>

OPLETALOVÁ, Alena a Jana KVINTOVÁ. *Vybrané aspekty finanční gramotnosti v podmínkách základních a středních škol*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4519-9.

RVP ZV 2017, In: *Dokument ke stažení* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, c2013-2019 [cit. 2019-05-21]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/41216/>
Shrnutí výsledků mezinárodního měření úrovně finanční gramotnosti dospělých. [online]. Psvf.cz. 15. 6. 2017, [cit. 29.5.2019]. Dostupné z: <https://www.psvf.cz/cs/pro-odborniky/mereni-urovne-financni-gramotnosti/2016/shrnuti-vysledku-mezinarodniho-mereni-ur-2988>

SCHMIDBAUER, Wolfgang. *Psychická úskalí pomáhajících profesí*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000. 171 s. ISBN 80-7178-312-9.

SKOŘEPOVÁ, Eva. *Finanční gramotnost pro 1. stupeň ZŠ: o penězích a hospodaření*. 3. vyd. Praha: Fragment, 2014. 63 s. Finanční gramotnost. ISBN 978-80-253-2175-1.

Standard finanční gramotnosti. In: přílohy. [online]. Praha: Ministerstvo financí Česká republika, c2005-2013. 20. 7. 2017 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/aktuality/2017/standard-financni-gramotnosti-29163>

Standard finanční gramotnosti. [online] Praha: Ministerstvo financí Česká republika, c2005-2013. 20. 7. 2017 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/aktuality/2017/standard-financni-gramotnosti-29163>

Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2016 až 2020, in: STRATEGIE PREVENCE KRIMINALITY c2016 – 2020. [online] Praha: Ministerstvo vnitra České republiky [cit. 2019-08-06]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-v-ceske-republice-na-leta-2016-az-2020.aspx>

Strategie primární prevence 2013-2018, in: Dokument ke stažení. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. c2013-2019 [cit. 2019-08-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/28077>

SUHARSONO, Naswan. Factors That Influence Financial Behavior Among Accounting Students in Bali. *International Journal of Business Administration* [online]. 2018, 9(3), 30 [cit. 2019-05-30]. ISSN edsrep.

System finanční gramotnosti. In: *System budování finanční gramotnosti na základních a středních školách*, [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, c2013-

2019 [cit. 2019-05-20]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/system-budovani-financni-gramotnosti-na-zakladnich-a-strednich-skolach>

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

Základní informace o OECD. Stálá mise České republiky při OECD v Paříži. [online] Mzv.cz [cit. 19.9.2019]. Dostupné z:

https://www.mzv.cz/oecd.paris/cz/zakladni_informace_o_oecd/index.html

Zákon 109/2002 Sb o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních v platném znění

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1   Dotazník

Příloha 2   Rozhovor

PŘÍLOHA 1 - dotazník

1. Honzík má za úkol obstarat nákup. Je zapotřebí koupit:

- 1/2 chleba
- 2 litry mléka
- 3 bílé jogurty
- těstoviny

Odhadni, jakou nejmenší částku si s sebou Honzík musí vzít, aby mu peníze na nákup stačily.

- A) 50 Kč
B) 200 Kč
C) 500 Kč

2. O den později šel Honzík ještě jednou do obchodu. Tentokrát měl nakoupit: sirup malinový, káva Nescafé, 2 balení polohrubé mouky, 10 rohlíků a neperlivou vodu. Podívej se na paragon, který mu paní prodavačka vystavila, je v pořádku? Pokud nalezněš chybu, napiš ji dolů na řádek.

Účtenka za Honzův nákup:

Sirup malinový	40,-
Mouka polohrubá 14 CZK x 2	28,-
Rohlík bílý 2 CZK x 10	20,-
Neperlivá voda 15 CZK x 2	30,-
Káva Nescafé	170,-
Celkem:	288,-

3. Vypočítej níže, kolik by Honzíkovi měla paní prodavačka vrátit, kdyby platil pětisetkorunou.

---

4. Níže načrtni, jak by vrácená hotovost mohla vypadat: (Použij bankovky, mince – příklad na obrázku.)

---

5. Petr potřebuje koupit 10 kg jahod na zavařování. V prodejně má možnost jahody koupit buď na váhu – tedy volně prodejných - či ve vaničce, která se prodává po 5 kg.

1 kg volně prodejných jahod stojí 43 Kč

5 kg jahod ve vaničce stojí 200 Kč

Co dá Petr do košíku, aby byl nákup co nejvýhodnější?

---

6. Marek má tři přání:

- horské kolo za 8 500 Kč
- PC hry za 1 300 Kč
- skateboard za 2 150 Kč

Ví, že na narozeniny, které má za půl roku, dostane 500 Kč od rodičů a 200 Kč od babičky. Marek dostává každý měsíc 250 Kč kapesné.

Uveď, co si Marek po svých narozeninách bude moci ze svých přání zakoupit?

---

7. Uveď, co všechno se musí v domácnosti platit. Vymysli alespoň 5 položek.

---

8. Níže jsou uvedeny některé možné příklady rodinných výdajů.

Zakroužkuj ty, které jsou dle tebe nezbytné pro fungování domácnosti a rodiny v ní žijící.

- Elektřina
- Výlety
- Nájem
- Návštěva cukrárny
- Kino
- Jízdné do práce
- Hračky
- Restaurace
- Pojistky
- Jídlo do domácnosti
- Provoz auta

9. V domácnostech často dochází k plýtvání za elektřinu, topení a vodu. To pro rodinu znamená i vyšší výdaje za domácnost. Uveď příklady nesprávného zacházení, díky kterému dochází k plýtvání:

---

10. Proč myslíš, že je důležité spořit své peníze?

Zkus popsat níže:

---

11. Vysvětli, co je to dluh, a uveď, jak se do něj dostaneš?

---

12. Kdo je to exekutor?

---

13. Zakroužkuj správnou odpověď. Co dělat, když mé výdaje převyšují mé příjmy? (To, co vydělám mi nestačí na to, co musím zaplatit.)

- a) Omezím výdaje
- b) Půjdu si půjčit do banky
- c) Půjčím si od známých či kamarádů
- d) Neudělám nic, raději počkám

PŘÍLOHA 2 - rozhovor

1. Slyšel/a jsi někdy pojem finanční gramotnost? Pokud ano, kde?
2. Chodíš někdy nakupovat? Sám nebo s někým?
3. Jakým způsobem se dá v obchodě platit?
4. Šetříš si své peníze? Pokud ano, jak? Z čeho? Na co?
5. Když jdeš nakupovat, porovnááš ceny v obchodě? Snažíš se koupit to nejvýhodnější?
6. Co dělat, když na paragonu najdeš chybu?
7. Povídal sis někdy s někým o tom, co domácnost vyžaduje, aby fungovala?
8. Už sis někdy vydělal/a nějaké peníze? Pokud ano, jak?
9. K čemu je PIN kód?
10. Představ si, že tvému staršímu kamarádovi přišel email z banky, ve kterém je napsáno, že došlo k výpadku serveru a je nutné obratem zaslat své údaje o bankovním účtu zpět. Co mu poradíš a proč?

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Anna Sklenářová
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	Mgr. Miluše Hutýrová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2020

Název práce:	Vliv rodiny na rozvoj finanční gramotnosti v kontextu rizikového chování
Název v angličtině:	Family influence on development of financial literacy in the context of prevention of risky behaviour
Anotace práce:	Diplomová práce se zabývá vlivem rodiny na úroveň finanční gramotnosti. Teoretická východiska přinášejí základní informace o finanční gramotnosti v kontextu školy, v kontextu rodiny, a také v kontextu ústavního zařízení. V neposlední řadě prokazuje souvislost mezi nízkou finanční gramotností a kriminalitou. Výzkumná část práce se zabývá úrovní finanční gramotnosti u dětí z úplné rodiny, neúplné rodiny a dětí z ústavů. Skutečnosti byly zjišťovány pomocí dotazníku a rozhovoru.
Klíčová slova:	kriminalita, úplná rodina, neúplná rodina, rizikové chování, finanční gramotnost, standardy finanční gramotnosti, ústavní péče
Anotace v angličtině:	This diploma thesis is focused on the influence of family on the level of financial literacy. The theoretical background provides basic information about financial literacy in the context of school, family, and also in the context of institutional facilities. The diploma thesis also demonstrates the connection between a low knowledge of financial literacy and criminal behaviour. The research part of the thesis compares the level of financial literacy of children from complete families, single-parent families and children from institutions. The research was performed using a questionnaire and an interview.

Klíčová slova v angličtině:	complete family, single-parent family, crime, risky behavior, financial literacy, financial literacy standards, institutional care
Přílohy vázané v práci:	Příloha 1 Dotazník Příloha 2 Rozhovor
Rozsah práce:	78 stran
Jazyk práce:	CZ

